

הגדה של פסח

סיכום שיעורים-הרב קובי דביר

ישיבת מצפה רמון

תשע"א

עיקרי אמונה-הקדמה

בפרשת בחוקותי נכתב שאם נשמע בקול ה' יהיה שפע רוחני וגשמי, נשאלת השאלה- מדוע מופיע שם פס' המדבר על יציאת מצרים (ויקרא כ"ו, י"ג)?

רש"י אומר שכדאי שתאמינו בי, שאני יכול לעשות כל הכתוב בפרשה, שהרי עשיתי לכם כל הניסים הללו במצרים.

אפשר לפרש (כמו שנראה ברמב"ן בהמשך) שכל תהליך יציאת מצרים נועד להביא אותנו לאמונה זו והתהליך עצמו שהחל ביציאת מצרים עדיין לא נגמר אלא הוא ממשיך עד הגאולה העתידה. כך גם מובא במסכת ברכות לגבי מחלוקתם של חכמים ובן-זומא על הפס' "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך": בן זומא דורש זאת לעניין אמירת פרשת ציצית בקריאת שמע של ערבית, בפרשה זו נכתבה יציאת מצרים כדי להראות שיציאת מצרים הייתה כדי שנקבל על עצמנו עול מלכות שמים. לעומתו, חכמים אומרים-"כל"-לרבות את ימות המשיח- שגם בגאולה העתידה נזכיר את יציאת מצרים שהיא הגאולה הראשונה. על כך הקשה בן-זומא: והרי כתוב (ב' ירמיהו הנביא) שבגאולה העתידה יזכירו רק גאולה זו-העתידה? ועונים שאכן בגאולה העתידה גאולת מצרים תהיה טפילה, אך עדיין נזכיר אותה שהרי כל תהליך הגאולה התחיל ממנה.

אומר הרמב"ן (בכמה מקומות שונים-משמע שזו נקודה יסודית אצלו) שהברכות בפרשת בחוקותי למרות שהן ניסים, הן ניסים נסתרים, הנחשבים לניסים מפני שכל הטבע הוא נס ורק מכיוון שזה דבר קבוע הוא אינו נראה כמו נס אלא כמו חוקיות, אך גם הטבע עצמו הוא דבר ש-ה' קבע אותו, וזה נחשב לנס נסתר מפני שזהו מהלך טבעי שלא רואים בו את הנס, ועוד שהוא מסתתר מאחורי דמות גשמית- גשם, תבואה וכו'. נס זה עלול להתגלות, שהרי דבר זה קיים גם אצל הגויים שאם יש גשם יש אוכל, אבל אצל עמ"י קיימת חוקיות אחרת- שאם הם שומרים תורה ומצוות יש גשם וגידולים, ואם לא-יש בצורת. נשאלת השאלה- והרי הכל תלוי בתחזית?! אלא ש-ה' משנה את התחזית על פי רצונו, על פי מעשינו, על פי מצבנו הרוחני (ואצל הגויים לא ישפיעו כל האילילים שלהם, אלא הכל תלוי בתהליך העולמי) והבחירה החופשית שלנו משפיעה לטוב ולמוטב...

אלו הן ברכות שתלויות במצבינו הכללי- לאומי בארץ, לכן מוזכרת המילה "בארץ" כמה פעמים בצורות שונות בברכות אלו. בעצם כל המציאות היא ניסית, שזה לא הגיוני שבגלל קיום מצוות ננצח מעטים את הרבים, וכשנחטא- נפסיד, ואפילו נהיה רבים וחזקים, דבר זה אינו טבעי וזהו הנס. אך למרות כל זאת גם כשמדובר במעטים עדיין מדובר באנשים שנלחמים- הברכות עדיין מופיעות בצורה גשמית וטבעית, הנס מתחבר לטבע (דוגמה הפוכה- כשמתו חייליו של סנחריב בימי חזקיהו בלי מלחמה זהו נס מחוץ לטבע). למרות שניסים אלו "נסתרים", הם מתפרסמים לפעמים בכך שרואים חוקיות, שכשיש רוחניות ומצוות עם ישראל מצליח וכשהמצב הרוחני יורד, להפך. (אמנם באופן של יחידים אפשר לראות שיש גם רשעים שמאריכים ימים, אך אנו מדברים באופן לאומי וכללי). מסיבה זו הכתוב מזכיר שכל אומות העולם יראו זאת- יראו את ההצלחה- "וייראו ממך", כי ידעו ש-ה' עמך והוא מצליח דרכך, או חלילה כשיהיה ההפך- חורבן, אז הם יתפלאו איך יש חורבן כזה גדול לארץ שלימה ומיד יבינו שמדובר בכך שעם ישראל עזב את ה'.

באיגרת של הרב חרל"פ לרב קוק בעניין הדרך לצפייה לישועה כתב הרב חרל"פ שיש לצפות לישועה בדרך נס והוא מבקש מהרב קוק שיחווה דעתו על הדרך לצפייה לישועה. אומר הרב חרל"פ שכל שנצפה לישועה גדולה כמו ביציאת מצרים, כך נזכה לישועה גדולה יותר, ואדם שלומד תורה צריך לדעת למה הוא מחכה, מה יש בישועה, כדי שנראה ישועות. [הרבה אנשים אומרים שאם עכשיו הכל היה מתגלה לנו, היינו חוזרים מיד בתשובה, אבל מכיוון שהכל בשלבים אז גם אנחנו מתמהמהים]. הגלויות והשלבים (הטבעיים) עמעמו את זוהר הישועה ותפקידם של ישראל הוא להשתחרר מהטבע, ועל דעה זו מבקש הרב חרל"פ שהרב קוק יחווה את דעתו. בכדי להבין את תשובת הרב יש ללמוד את המקורות הבאים (בנוסף לאלו שכבר למדנו):

בכוזרי מאמר א', סעיף ק"ח-

עונה מלך כוזר: הוא מתאוה לכך, ותתמיד נפשו להתנתק מחושיו, וזה בעצם כמו המוות.

עונה החבר: והרי אצלנו יש אידיאל גם בחיים, לא רק לאחר המוות, כמו שהקב"ה אומר שאנו צריכים להיות לו לעם, יעודינו הוא להדבק בנבואה ולהיות עם ה', ויהיו כאלה שיעשו זאת על הארץ, ויהיו כאלה

שיקשרו לשמיים (-נביאים), ותתמידו ותשתקעו בארץ, וכל תכונות ואופי החיים בארץ יהיו על פי העניין האלוקי, על פי מעשיכם- אם תתנהגו בטוב אשכון בתוכם, ויהיה גשם, שובע וביטחון. ומה שינהיג אתכם זה טבע- טבע רצון ה', אך כשתמרו את רצון ה' אז תראו שתהיה בצורת, ומלחמה וששאר העולם יושב לבטח ושבוע. היעוד הוא קירבת אלוקים ומלאכיו, אבל איפה? בארץ, בטבע, אלא שהעולם הזה יכול להיות "יבש", ללא ברכה רוחנית או גשמית, ויכול להיות מלא שפע רוחני וגשמי. נכון שצריך להשתחרר ממגבלותיו של העולם הזה, אך לא צריך לשאוף למות, אלא לקדש שם שמים בעולם הזה ויש ברכה ושכר גם בעולם הזה, הגשמי, וממילא אדם שיגיע לקרבת אלוקים בעולם הזה לא יפחד מהמוות (כי אם הוא הגיע לכך כאן, אז כל שכן שבעולם הבא כשיהיה משוחרר ממגבלות העולם הוא יזכה לכך, אך אדם שלא זכה לכך בעולם הזה יפחד מהמוות-כי מי הבטיח לו שהוא יזכה לכך?)

ומוסיף ריה"ל במאמר שני בספר הכוזרי: כש-ה' נראה אל האבות ב"אל שדי"-בדרך הכוח והניצחון, דרך ההנהגה עם האבות לא הייתה ניסית, ו-ה' לא עשה להם ניסים כמו בדורו של משה, אך בדורו של משה ה' עשה להם ניסים כדי להסיר מהם את הספיקות, לא מפני שהם יותר ראויים מהאבות אלא מפני שהם היו רבים והיה ספק בלבבם ולכן היו זקוקים לניסים גלויים. לעומתם האבות האמינו באמונה שלמה וברה ולמרות שהיו להם הרבה צרות וייסורים לא נחלשה אמונתם והם ראו הכל כפעולות ה' ומסיבה זו לא היו זקוקים לניסים.

הרמב"ן בסוף פרשת בא מביא כמה דוגמאות לספקות- 1. שאומרים שהעולם קדמון, 2. שאין ה', 3. שיש ה' אך הוא אינו יודע מהנעשה בעולם, 4. שיש ה' והוא יודע אך הוא אינו משגיח (שכר ועונש). לכן, באים המופתים ומראים שיש לעולם אלוה שבורא וקיים ויודע ויכול לחולל שינויים (ומי שיכול לשנות כנראה גם ברא וגם ידו בכל) ומתוך כך תתברר גם שאלת אמיתת הנבואה-שיתקיימו דברי משה- ומתוך כך גם שאר דברי תורת משה, וזוהי סתירה לדברי פרעה ועמו שהיו מכחישים האמונה בבורא. מדברי ריה"ל, נראה שזה היה נצרך גם לעם ישראל, וכדי ש-ה' לא יצטרך לעשות נס לעיני כל כופר (לעתיד לכל הדורות) נצטוונו בהרבה מצוות זכר ליציאת מצרים, ולא יוכלו

להכחיש את אמונת האלוקים מתוך הניסים הגלויים מתבררים הניסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה- שהכל ברצון ה' ולפי מעשינו. כותב הרב קוק (עין אי"ה פ"א פס' קמ"ג): ראינו שאבותינו גם בלי ניסים גלויים האמינו ב-ה', אפילו במצב שרע, וגם הניסים הנסתרים הולכים ומתבררים אך נשארים בגדר הטבע.

בפסקה זו עוסק הרב בשאלה האם אדם צריך להשתדל בפרנסתו או לסמוך רק על ה', וכיו"ב בעניין מלחמות-האם להלחם ולהשתדל או רק להתפלל? הרב אומר שהבטחון התמידי הוא כשהאדם בוטח ב-ה' שיעזור לו בהשתדלות שיש לעשות ולהילחם. לפעמים ראינו שהשתדלות משובחת- כמו במלחמת העי, שנלקחו הרבה לוחמים ותוכנן מארב, ולפעמים צריך למעט בה- כמו אצל גדעון ש-ה' אמר לו למעט בלוחמיו וגם נלחמו בצורה מאוד מיוחדת, מדוגמאות אלו רואים שלפעמים ה' רוצה השתדלות ופעם הוא מעדיף במיעוטה. הרב מסביר שהדבר תלוי במצב המוסרי, כל עניין ביטחון ואמונה שהאדם יהיה קרוב ל-ה', מכך תיגזר ההוראה כמה עליו להשתדל. לפעמים דווקא בהשתדלות האדם הוא יתקרב ל-ה' ויגלה אותו בדרך הטבע, ובמצב ההפוך צריך לנער אותו ולכך צריך הבזק ניסי. כשהאדם במצב מוסרי גבוה והוא רואה בטבע את יד ה' ויודע שהוא נלחם באמצעותו, הוא לא יבוא לחשוב "כוחי ועוצם ידי", במקרה כזה נחוצה השתדלות-וזו היא הדרגה הכי גבוהה. כשאנו חיים- דרך הטבע ומתקרבים דרך הטבע ל-ה' ולא נזקקים לניסים חד פעמיים ולא סדירים על מנת להתקרב ל-ה', זו היא המדרגה העליונה. מסיבה זו אומרים הלל ביום העצמאות ולא על כל מלחמה, מפני שבאותו יום הופיעה גבורה מיוחדת שלמרות הסיכויים הנמוכים, למרות שהרוב אמרו לראש הממשלה דאז, דוד בן-גוריון, לא להכריז על הקמת המדינה, הבזיקה בו גבורה למען כלל ישראל והוא הכריז על הקמת המדינה. כן גבורת הלוחמים שבאה כהמשך לאותה הגבורה, ורואים שהכל בדרך הטבע ובסייעתא דשמיא. גם כשהמשיח יבוא הוא לא אמור לעשות ניסים, אלא להשתדל ולהצליח (כך אומר הרמב"ם). אדם כזה שעובד את ה' בטבע ו-ה' מסייע בידו הוא יגיע יותר לקרבת ה' בצורה השלימה, (אך חשוב שיזכור שלמרות שהוא פועל בהשתדלותו ה' מסייעו) אך בדור שלא מספיק מאמינים ב-ה' ולא רואים את הופעתו בטבע, כמו בדורו של גדעון שהיו עובדי עבודה זרה, עלולים לחשוב שהם מנצחים בעזרת כוחם, אז הניסים מוכרחים- כמו בתחילת הופעת ה', ביציאת מצרים.

משל- בתחילת גידולו של אדם, ההורים מאכילים את ילדם לאחר מכן מפרנסים אותו ואחר כך מלמדים אותו אומנות כדי שיוכל להתפרנס בעצמו- לפי גדילתו והתפתחותו צריכה להתגבר העצמאות, גם ההורים וגם הילד ישמחו בכך. כך בהתחלה- ה' מלווה אותנו בניסים- עמוד ענן, מן וכד', וכשנכנסים לארץ ישראל הכל נפסק לא מפני שהקב"ה אינו אוהב אותנו אלא מפני ש-ה' רוצה שנחיה בדרך הטבע, במציאות. גם בדרך הטבע צריך השגחה וסייעתא דשמיא, כי אפשר להשתדל ועדיין לא להצליח. לכן- בחלישות האומה צריך ניסים - "להאכיל" את האומה, אבל לאט לאט צריך להפחית את הניסים ולראות את ה' בטבע, לכן קיים החילוק בין מלחמת העי לבין מלחמת גדעון.

הרב קוק מבאר את דברי הרס"ג: מדוע האדם לא נולד כשהוא יודע את כל התורה אלא הוא צריך ללמוד הכל בכוחות עצמו? והתשובה היא ש-ה' לא רוצה שנהיה שלמים אלא שנשתלם בעצמנו ונתאמץ ונלמד ונעבור תהליך מבחירתנו החופשית, שנעבוד- כמו באופן הרוחני כך גם באופן הגשמי. אם אצל גדעון היו נותנים לו לקחת לוחמים כמו שהוא רצה היו אומרים העם- "כוחי ועצם ידי", ולכן מיעטו את לוחמיו ועשו מלחמה בצורה ניסית, כדי שיגיעו לידי דעת ה'.

אומר המהר"ל במדרש שוחר טוב שחז"ל ממשילים את יציאת מצרים לכור ברזל שבו יוצקים זהב, ולעובר במעי אימו (של בהמה) ומושכו בידו ושומטו. המשותף לשני המשלים הוא ששניהם מדברים איך שבני ישראל היו בלועים במצרים והיה צריך להוציא אותם. הצורה העיקרית של ישראל היא הרוחנית - האלוקית והקדושה, ולזה קוראים ישראל, ובמצרים צורה זו לא יכלה לצאת לפועל בגלל העינויים של המצרים. גם על הצד החומרי של האומה, גברו המצרים. אם כן יש באומה שני צדדים- צד מעשי חומרי- כמות העם, וצד רוחני- נשמה, רוחניות ישראלית, ושניהם עדיין לא הופיעו. במקום שהפרטים יבנו וישכללו את עצמם ואת האומה, את הכלים החומריים, המערכות החברתיות, וזו שהעבירו אותנו המצרים בפרך, במקום לבנות את עצמנו בנינו להם פירמידות. לכל עם יש תכונה שבעצם ממקמת אותו על המפה ההיסטורית, כשהמצרים שמו לב לצורה הרוחנית, התכונה הזו בישראל, הם חשו קנאה ואיום מכך ולכן עינו אותנו וניסו לחנוק את האופי של הרוחניות שלנו. גם לאברהם נאמר בברית בין הבתרים שני הצדדים, "ועבדום ועינו אותם", וכש-ה' בא לפדותנו ממצרים, הוא בא

להוציא אותנו כגוי הבלוע בגוי, גוי מלשון גויה- הצורה החומרית, וזה מקביל למשל השני של העובר במעי הבהמה- פדיון הצד הלאומי מעשי, לכן מדמה זאת לבהמה מכיוון שמדובר בצד החומרי. לעומתו, הצד הרוחני נמשל לכור הברזל, שהמצרים צרפו אותנו וזה העינוי. הרוחניות, נמשלה לזהב, מפני שכמו הזהב גם הרוחניות זקוקה למירוק וזיקוק תמידי, וכך גם הצד הרוחני שלנו נפדה, היסורים והעינויים מכפרים ומזקקים את האומה, (כמו שהאש פועלת בכור ובזהב), כדי שתוכל הרוחניות שלנו להופיע (לא שלכך התכוונו המצרים בעינוי, אבל זו המטרה האלוקית).

עמ"י נקרא "עם נחלה"- שנוחלים את הצד הרוחני (עם מלשון עם) ולכן שם זה מעיד על חיבור רוחני ולא פיזי.

מהצד הפחות שבישראל, הפיזי, הממשי, עמ"י היו משועבדים למצרים מהצד החיצוני והגלוי ומהצד הרוחני, הצד החשוב. המצרים היו שולטים בהם. בפסוק "בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז" מוזכרים שני הצדדים, "בצאת ישראל"- הצד הרוחני, "בית יעקב"- הצד המעשי.

בדיון בין בן זומא לחכמים במסכת ברכות, אומרים חכמים לבן זומא- אין הכוונה שתעקר יציאת מצרים, אלא שימות המשיח עיקר ויציאת מצרים טפל.

מסביר המהר"ל בהקדמה לספר נצח ישראל: סיבה צריכה להיות עם המסובב שלה אחרת זו לא סיבה בעצם - סיבה מהותית. למשל, אם הבנאים ימותו הבית עדיין ישאר עומד- זאת אומרת שהבנאים הם לא הסיבה המהותית לקיום הבית, אלא סיבה מקרית שהם יצרו אותו ולכן למרות מותם הבית ישאר. אך, אם תהיה רעידת אדמה והאדמה שמחזיקה את הבית תרעד- הבית יקרוס.

דוגמה נוספת, סיבת חיות הבן היא לא ההורים, עובדה שהם יכולים למות והבן ימשיך לחיות מוכח שהם לא העניקו לו את החיות אלא ה' הוא שהעניק את החיות והוא סיבת חיי הבן והוא סיבת הכל. אותה חיות עצמית שיש בבן נקראת "נשמה" שמלווה אותו בכל חייו ואם היא תינטל ח"ו מהגוף יחדל קיומו בעוה"ז. כלומר, הנשמה היא סיבה עצמית. כאמור, ממצרים יצאו שני הצדדים של עמ"י:

הצד החומרי- המערכות הממשיות שמשתנות מדור לדור ואפשר לומר שזה משתנה ולא מתקיים לעולם.

הצד הרוחני- שהופיע לראשונה במצרים, הנשמה, הסגולה, השכינה, הקדושה, המהות הפנימית של עמ"י נמצאת איתנו כל הדורות בין אם

מופיעה בגלוי כמו שהופיעה בדורות המקדש ובין אם מדובר בדורות של גלות וצער, שהשכינה גם היא עתידה להגאל איתנו. וכמו שנשמת האדם מופיעה לראשונה בהולדתו, אך מלווה אותו לאורך חייו בצורות שונות (תינוק, ילד, נער, איש וזקן), כך גם נשמת האומה מופיעה איתנו בכל הצורות השונות ובכל המצבים השונים של האומה - הכל היא הרוחניות- שהיא סיבת האומה בכל דור ואם ח"ו תינטל, כך גם האומה תינטל, אך מכיוון שהיא נצחית כך גם האומה נצחית ובגאולת מצרים הופיעה לראשונה סיבה זו, לכן גם כשיזכירו את הגאולה העתידית- היא אומנם עיקר מפני שהיא עכשיו מוציאה לפועל את הרוחניות והאומה נגאלת, אך תמיד תעמוד ברקע יציאת מצרים, אותה נשמה שיצאה אז ממצרים יוצאת ונמשכת גם במהלך ההופעה העתידית. אם כן יציאת מצריים היא לידת הנשמה והופעתה בעולם בדמות עם. יציאת הנשמה היא הנצחיות והיא לובשת ופושטת צורה בהופעתה במליונים שבכל דור.

לידת האדם מורכבת מהתהליכים בבטן האם. יוצא לעולם אדם קטן ולאט לאט הוא הולך ומתפתח. העניין המהותי שקיים בו כל הזמן, מחזיק אותו ומחייה אותו זוהי הנשמה. אם כן מה משתנה, הרי הנשמה היא נצחית? מה שמשתנה זה כמה הנשמה משפיעה, הנשמה פועלת בשלבים וכל פעם מוציאה יותר מן הכח אל הפועל. וכך אומר המהר"ל, שיציאת מצרים זה לא רק הסטוריה, אלא כל התורה כולה היא המשך ליציאת מצרים.

יציאת מצרים משפיעה עלינו ומתחדשת בנו כל הזמן. לימוד יציאת מצרים כדי להבין איזה כח התחדש בעולם, הוא משפיע עד היום וישפיע גם בעתיד וזו נשמת האומה, זו תכלית הבריאה כולה ואם לא יקבלו ישראל את התורה כולה- חוזר העולם לתהו ובהו.

[הגדה של פסח מלווה את כל ההיסטוריה כולה ומחולקת 4 כנגד 4 מלכויות: בבל, פרס, יוון ורומי ויש לכל אדם לכלול את עצמו ודורו בהיסטוריה על מנת להעביר הלאה.] פסח זהו תחילת המהלך ההיסטורי של הופעת האלוקות דרך האומה. פסח נועד כדי שנופיע ונקדם ונעצים את הופעת האלוקות דרכינו. אומר הרב בעולת ראה- הגדה של פסח. לכן יש "ביד חזקה ובזרוע נטויה", יד חזקה- אלו ניסים שהיו בעבר כדי להוציאנו ממצרים מהעיני הפיזי והרוחני, אך הנושא הוא לא רק הצלת עם ישראל, נושא אישי, אלא הנושא הוא

קידוש ה' והופעתו על ידי עם ישראל, הלך זה רק מתחיל במצרים. תפקיד הזרוע הנטויה הוא להמשיך את ההופעה הזו, לשומרה ולהעצימה כך שתמשיך לעתיד עד השלימות. עיקר תכלית ההגדה = העתיד ולא העיסוק רק בעבר. לכן מסביר הרב קוק שרבן גמליאל היה אומר: פסח מצה ומרור ומי שלא אמר זאת לא יצא ידי חובה, והרי לכאורה מרור צריך להיות לפני מצה, שקודם מיררו את חיינו ואחר כך יצאנו? אלא מסביר הרב קוק: המצה היא באמת סמל ליציאתנו ומרור זה סמל לזיכור, והמרור במצרים אלו ייסורים שזיכנו את האומה במצרים, וגם היום אנו עוברים ייסורים וכך לאורך כל ההיסטוריה. המרור לא נפסק במצרים אלא ממשיך כל עוד לא הגענו לשלמות, כדי לזכר אותנו מיצר הרע שהוא החמץ בעיסה. מכיוון שהוא נמשך לעתיד הוא ממוקם לאחר המצה.

בהגדה משה לא מוזכר למרות שמשה הוא השליח ליציאת מצרים. לעומת זאת אליהו מופיע. מדוע? מפני שמשה מסמל את העבר וקשור בו, ואליהו מסמל את העתיד. משה הוא גואל ראשון ואליהו הוא גואל עתיד. לכן אליהו מוזכר מפני שמטרת ההגדה היא העתיד. גם ההלל בהגדה חצוי(לפני ואחרי ברכת המזון) חצוי הראשון קשור במצרים בעבר וחציו השני קשור בעתיד. ההגדה מחולקת לעבר ועתיד.

אומר הרב בעולת ראייה: "כשאנו מספרים לבנים על יציאת מצרים אנו בעצם רוצים שרשמי הקדושה שהיו אז במצרים יתנחלו בלבבות שלנו ושל בננו בזמן הזה ההווה, ואותם פלאות וניסים באו כדי שנתרשם, נחוש ונכיר את האלוקות, ומי שהיה אז ברור שנהיה מאמין", אך איך שומרים זאת לדורות הבאים? על ידי העברת הרשמים מדורות קודמים לדורות הבאים, אך זה לא הכל, אנו על ידי ההזכרה וההבנה והסיפור, אנו מזככים ופועלים על הרשמים האלו וכך הם מתעלים יותר מדור לדור (כך גם למשל בלימוד תורה, שכל דור מוסיף ומחדש ומוציא עוד ממעיין התורה) מתעמקים יותר וכל דור מעביר רשמים מאירים וברורים, ומזככים יותר מאשר קיבל הוא עצמו.

דוגמה לרושם: בן סורר ומורה לא היה ולא יהיה, אלא נכתב כדי לדרוש ולקבל שכר, כשעם ישראל קורא בכל דור פרשה זו נכנס רושם בנפש היהודי בכל הדור. בזכות זאת יפנימו ויזהרו, ידרשו ויקבלו שכר. מהו השכר? שלא יהיה בן סורר ומורה וממילא זה ההסבר הפשוט שלא היה ולא יהיה בן סורר ומורה.

אם כן כל דור מעמיק ומזכך יותר את הרשמים, וממילא מובן למה "כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח".

מה שהזכרנו לגבי ההוצאה "בד חזקה ובזרוע נטויה", שהזרוע נטויה היא לדורות, היא מפתחת ומזככת את הרשמים והרוחניות באומה עד השלימות, לכן חובה לכל אדם לראות עצמו בכל דור ודור כאילו הוא עצמו יצא ממצרים- בכל דור הוא צריך לראות כיצד הוא מפתח ומזכך את הרשמים בדורו לפי ערכו ודורו וכיצד הוא מוסיף קומה בדרך לשלמות. כיצד הוא מקדם ומשביח את היציאה ("הרי זה משובח").

הרי מטרת כל הניסים והנפלאות שהיו במצרים לא הייתה חד פעמית, אלא שבכל יום ישתכללו ויזדככו. לעולם נשאב מהם אמונה ורק נוסף להתעצם מתוכם- "חדשים לבקרים רבה אמונתך" ועל זה נאמר "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים".

ממשיך הרב קוק בעולת ראה בעניין התפילין: "מצוות התפילין היא שיהיו לאות על היד ובין העיניים, למען תהיה תורת ה' בפין, כי ביד חזקה הוציא ה' ממצרים" למה תורה בפין, לכאורה צריך במחשבה? למה יד חזקה, לכאורה צריך להיות זרוע נטויה- לעתיד, שהתפילין לעתיד?

התפילין של ראש מסמלים את כח המחשבה והרעיון. התפילין של יד קשורים לכוחות הנפש הפעילים, התפילין יהפכו יחדיו את הטבע החילוני- הטבע הגס, שללא רוחניות וקדושה פנימית לפועל. יש בנו צדדים גסים ואם אנו לא נוציא את הרוחניות שטמונה בנו אז הגוף ישאר בגסותו. תפילין של יד ושל ראש יהפכו את הטבע החילוני (חילוני- מלשון חול, חולני) לטבע אלוקי וקדוש, שהבשר יהיה בשר קודש. האדם יהיה קדוש ולא רק בפנימיותו אלא גם יופיע כלפי חוץ ואז הקדושה תהיה טבעית לנו ולא יהיה יצר הרע וממילא יהיו דברים אלו גם בפה ולא רק במחשבה- כל תכונות הנפש יתקדשו והקדושה תהיה טבעית להם.

כל יסוד יציאת מצרים הוא להילחם בצד הגס של החיים, ולהפוך את כל המציאות עצמה לעזר לרוחניות. מאחר שהצד הגס של החיים הוא חזק, להאיר את הכל ולקדש את הכל זה לא פשוט, צריך שתתגלה יד חזקה. לא מספיק רק להתקדם לאט לאט, אלא צריך דבר ראשון יד חזקה שתנחית מכה על המצריות. כך היה במצרים, התפילין נועדו לחנך את הדורות הבאים להמשיך את היד החזקה, לקדש ולצרף את הטבע הנמוך שבנו.

כדי להפוך את הצד הגס והחומרי לטבע קדוש לעתיד. גם פעילות החול מגמתה תהיה לקודש, החול והטבע טובים, כך ה' ברא אותם בשביל שיעבדו למען הקודש. גם במצרים היו צדדים טובים אך שירתו מגמות גסות ובהמיות. בשביל לעשות היפוך זה צריך את היד החזקה. זה תפקיד התפילין, זה כוחם לעשות את פעולת "היד החזקה".

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים

בליל הסדר יש מצווה לספר ביציאת מצרים- ה"מגיד", לו יש הקדמה שמתחילה ב- "הא לחמא עניא" ו"מה נשתנה", אח"כ מתחילה התשובה "עבדים היינו".

התרגום הוא: זה לחם עוני שאכלו אבותינו במצרים. כל רעב יבוא ויאכל, וכל מי שצריך יבוא ויאכל איתנו בחבורה את הפסח. השנה כאן ושנה הבאה בישראל (נוסח הגר"א: בירושלים), השנה עבדים, שנה הבאה בני חורין.

יש פה חילוף מלשון ארמית לעברית, ובכלל עניין הפסקה הזו? היא נתקנה בגלויות ולא במצרים. הרב קוק מסביר שבפסיקה זו אנו באים לעורר את הגאולה על מנת שלא נתייאש, כמו שאבותינו אמרו זאת בהיותם עבדים במצרים ונגאלו, כך גם אנחנו. לכן גם הלשון מתחלפת מארמית לעברית. הארמית מסמלת את הגלות והעברית את הגאולה. הפסקה הזו לא מסמלת אדם יחיד המזמין אורחים אלא אנו אומרים זאת בשם כל ישראל, שאנו מזמינים את כל ישראל, שכולם מחוייבים בכך, ויש לכוון לפני, לקיים מצוות סיפור יציאת מצרים!

מצה= לחם עוני, יש לכך שתי משמעויות, אחת- לעני אין שמרים ואינו יכול לעשות לחם רגיל, וכך באמת היה לחמם של אבותינו במצרים שהיו עבדים וכמו שהם זכו ונגאלו כך גם אנו בע"ה נזכה לגאולה. אחד מאלו שאין להם עולם הזה הוא העני, "עני חשוב כמת", אומר המהר"ל מפני שאין לו הרבה בעולם הזה, כך גם עם ישראל בגלות. ועוד מפרשים רז"ל לחם עוני- שעונים עליו דברים הרבה (עניה ואמירה).

אפשר לשאול: בהמשך ההגדה אנו שואלים למה אוכלים מצה? מפני שנגאלו כ"כ מהר עד שלא החמיץ בצקם. לכאורה אכילת מצה זה

מעלה , שזה מזכיר לנו שה' נגלה אלינו במהירות! אם כן למה זה לחם עוני?

לכן מסבירים הרשב"א והמהר"ל שהנושא הוא אחר לגמרי, ככל שבעיסה מעורבים יותר חומרים הקשורים לטעמים וחושים ותענוגות עולם הזה אז הלחם הוא יותר גס וחומרי (גופני וגשמי). הגסות של הגשמיות החומרית גורמת שלא נראה את השכליות האלוקית הרוחנית. דווקא המצה שמשוחררת מכל חומרים אלו היא פתוחה למרחב של הופעת ה'. לכן אומר הרב חרל"פ שהמצה היא מכיוון שיצאנו במהירות, מעל הזמן, ולא היינו משועבדים לזמן. הזמן מודד את התנועה של האדם בעולם הזה. עוד מדגיש המהר"ל שהמצה מראה על עצמאות על חירות, מפני שהיא לחם עוני פשוט ולא משועבדת לכל מיני תוספות של חומרים, מספיק לשים בה קמח ומים. יצר הרע נקרא שאור שבעיסה- שזה מה שמוריד למטה לחטאים ולריחוק מה'.

"די אכלו אבותינו בארעא דמצרים" הכוונה ביציאה ממצרים שהרי אכלו את המצות בדרך. מדוע הם לא אכלו את זה במצרים? אלא מפני שמצרים כולה חומרית וגסה. רק כשהשתחררו מהתפיסה החומרית, הגסה והכפרנית, יכלו לאכול את המצה. הרב קוק קורא לכך "עשירות שבמצה", עשירות רוחנית אלוקית, לא גופנית. מהצד הגופני זה צימצום אך "עני אוכל לשובע נפשו". מהצד הרוחני זה שפע ועצמה רוחנית אדירה.

יציאת מצרים מתוך מצה, מתוך פרישה מכל החומריות, ובכל זאת המטרה שנחיה בעוה"ז החומרי המטרה שנחיה בתוך הטבע הגופני חיים אלוקיים עם מצוות. אם אנו פורשים מהעוה"ז וממעטים בהנאות ובתוספת חומרים לעיסה איך יהיה חיבור לעוה"ז? לכן בפסח אוכלים מצה, אך בשבועות מקריבים קורבנות עם חמץ. אנו זקוקים לכלים חזקים שיוכלו להכיל הופעה אלוקית ורוחנית. במצרים פרשנו מהגשמיות, אך במהלך העתיד אנו חוזרים לטבע. האידיאל הוא שבמצב העתידי השאור שבעיסת החמץ יסתלק ואז נוכל לצרף את הגופניות כשלעצמה כשהיא משוחררת מיצר הרע.

מסביר הרב: זה לחם עוני שאכלו אבותינו בארץ מצרים וזכו להיגאל. אם אדם רעב יבוא ויאכל מצה ומתוך כך נגיע ל'יבוא ויפסח' - מתוך מצרים נגיע לגאולה. ולאכילת קרבן פסח.

"השנה פה לשנה הבאה בארץ. ישראל" זה הסבר לאכילת המצה כדי שנזכה להגיע לא"י, "השנה עבדים לשנה הבאה בני חורין"-זוהי סיבת

אכילת מרור (בכל הפרשיות א"י מכונה ארץ הכנעני כלומר בכחה של א"י להפך את כל הכוחות ואפילו הכי טמאים שהם ישרתו ואפילו יצטרפו לפעולה הרוחנית).

יש ענין נוסף: לחם עוני הוא כיווץ וצמצום. זה קשור לגלות, צמצום והתמקדות בבית המדרש. הגאולה עניינה התרחבות ופריצה, הוצאה מהכח אל הפועל. ה' עשה מהלך אלוקי שאנו צריכים היינו להיות במצרים ולצאת כי צריכים היינו להיות שם מכווצים. כשאתה רוצה שמשווא יצליח להתפתח יש דרך אחת של הוצאה לפועל, אך יש דרך שפועלת בכיוון ההפוך. קודם כל אתה מכווץ ועוצר את הכוחות עד שיש מחנק וגעש פנימי. אז משתחררים ומתוך כך מתפרצים כוחות הרבה יותר עצומים וגדולים. (כמו שנת החורף שיוצאת לפועל באביב) בנ"י היו שרויים במ"ט שערי טומאה בתוך מצרים, אמנם המציאות שהמצריים לחצו את בני ישראל לא יכלה לשנות את הנשמה והכוחות הפנימיים. היא יכלה רק לצמק אותם (עד כדי שאפילו בנ"י לא היו מודעים להם). בינתיים כל הכוחות נשארו והתכווצו בסתר, מה שגרם אח"כ ביציאה לתעופה אדירה, וכך גם בשאר הגלויות.

כל דכפין ייתי וייכול. כל דצריך ייתי ויפסח.

'כל דכפין ייתי וייכול', יש כאן אמירה של גמילות חסד. עם ישראל פעל כך בכל הגלויות - תלמוד תורה וגמ"חים, הכל מתחיל מהחסד האלוקי שמופיע עלינו ביציאת מצרים. יש הבדל בין חסד לרחמים יש מקבל שזקוק לרחמים וזה לא אידיאלי אך הוא זקוק לעזרה ומרחמים עליו. חסד זו תכונת הנותן ולכן אומרים איש חסד ולא איש רחמים הוא מחפש למי לתת. ראשית הופעת החסד היא בעצם בריאת העולם, ואח"כ יציאת מצרים ומתן תורה. גם אנו בתחילת האגדה פותחים בחסד. זה בא באופן טבעי. גם זה בניגוד למצריות שכולה פרטיות ואגואיסטיות. אצלנו יש נתינה וחסד לא בשביל שכר.

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?

חז"ל תיקנו את השאלות של "מה נשתנה" כנגד הבן שאינו יודע לשאול. יש לברר, מדוע רצו חז"ל להעביר את הסיפור דווקא בצורה של שאלות?

אלא שכך האדם מרגיש שיש חסרון ומתוך כך יודע שהוא נזקק להסבר, וכך ההסבר נקלט יותר טוב, כי סתם כך הוא לא מבין מה אתה מחדש. עכשיו אתה משלים לו חסרון והוא מבין.

מוסיף המהר"ל שבלייל הסדר אנו מעוררים שאלות. המחשבה מתפתחת מן המורגש אל המושכל. החושים רואים ומרגישים, והשכל שואל ואז אפשר להפנים את התשובה והמסרים הרוחניים שירימו אותנו כלפי מעלה. זו המטרה בלילה הזה, להתרומם, להרים את הבנים מתוך התכללות בהיסתוריה של עם ישראל.

סדר השאלות מעורר תמיהה. לכאורה, אומר הרב קוק, היינו מסדרים את השאלות בסדר אחר. היה צריך להקדים את השאלות על ההסבה, הירקות והמרור שהם הדברים המיוחדים. אלא אנו באים לעורר שאלות מלמטה למעלה, לכן פותחים במשפט "מה נשתנה" כדי לחשוב מה שונה? למה אוכלים רק מצה? וכן הלאה עם הדברים היותר מיוחדים, עד שיתעורר לשאול שאלות נוספות.

התשובה, היא בעצם התחלת קיום מצוות המגיד.

סדר ההגדה מתחיל בגנות ומסיים בשבח. הגמ' בפסחים (קט"ז ע"א) מביאה את המחלוקת בין רב לשמואל, החולקים ביניהם על אותה גנות ושבח של ישראל. רב אומר שהגנות היא שתחילה היינו עובדי עבודה-זרה ויצאנו מזה לעבודת ה'. שמואל אומר שהגנות היא שיצאנו מעבודת פרך במצריים לחרות. הרב מבאר את שורש המחלוקת בכך שרב עוסק בחרות רוחנית ושמואל בחירות הנפשית-גופנית. למעשה, אנו עושים כשניהם. אנו מתחילים בדעת שמואל, לא ניתן לקבל תורה כשאנו עבדים פיזית, ולאחר מכן עוברים לדעת רב. מטפסים מהצד הגופני ונפשי לצד הרוחני של עבודה-זרה מול עבודת ה'.

"עבדים היינו לפרעה במצריים, ויוציאנו ה' אלוקינו משם". בחלקו הראשון של פסוק זה, מובאות שלושת קומות העבדות של ישראל, ואילו בחלקו השני שלושת קומות החירות כאשר יצאו ממצרים. א. עבדים ב. למלך רשע ג. במצריים, שהיא ארץ קשה. כנגד כך "ויוציאנו" יצאנו מבסיס העבדים. "ה' אלוקינו" כנגד פרעה. "משם" כנגד מצריים.

כאשר מסתכלים במבט כללי על סיפור ההגדה ניתן לראות תמיהה קשה מאוד. בתוך סיפור ההגדה משה רבנו לא מוזכר כלל. בתור אחד שהוציא את עם ישראל ממצרים, אותו אחד שעל ידו נעשו האותות והמופתים, הינו חושבים שיזכה להתייחסות מרובה בהגדה, אם כן, מדוע איפוא אין זה כך? אלא, ניתן להסביר שהנושא הוא המגע עם

אלוקים, בכבודו ובעצמו, לא ע"י שליח אשר היא באה לגאול את ישראל ממצרים. מכל מקום, הקב"ה בחר לעשות זאת דרך משה, אך אין זה הנושא המרכזי בהגדה ולכן לא הוא מוזכר. "ואם ה' לא היה מוצאינו אז אנו, ובנינו, ובני בנינו (שלושה דורות חזקה) היינו עבדים לפרעה במצריים". ואפילו כולנו חכמים נבונים זקנים יודעים את התורה (4 מדרגות: חכמה, בינה, דעת וזקנה-חכמת הניסיון). אפילו נהיה כל כך חכמים אנו צריכים לספר ביציאת מצרים. אף מי שאין לו בן יספר לעצמו, כי עצם הסיפור מוציא לפועל את הרוחניות. וכל המרבה (מלשון פריה ורביה) הרי זה משובח שכן זה מופיע את יציאת מצרים ביותר צדדים (כמו שכבר הזכרנו).

פסח זה בעצם 'פה שח' והגדה זה מלשון להגיד, משום שהתכלית של עם ישראל שנברא וקיבל תורה זה שהדברים יופיעו בתודעה, הכרה ודיבור, שהם הצד העליון שבאדם. אנו לא רוצים שהתורה תישאר במחשבה, אלא התורה ניתנת בקולות ואנו ממשיכים אותם, ועושים אותה גלויה.

עוד מבאר הרב קוק ב'אורות' שנלחמו בעם ישראל ארבעה מלכויות, כל עם בצורה אחרת, ומלכות רביעית שהיא כפרנית וחכמה היא כוללת את כולם. במקביל לארבעת המלכויות ארבעה מיתות בי"ד. בכל גלות עם ישראל עובר מבחינה לאומית מיתת בי"ד. במלכות רביעית המיתה היא חנק. המלכות הרביעית באה לסתום לנו את האויר ולהוציא מאיתנו את הרוחניות, השיא בגאולה הוא "פתחון פה למיחלים לך" שזה פסח.

מה העניין להתחיל בגנות ולסיים בשבח? והרי כתוב בגמרא שאסור להזכיר לבעל תשובה את עוונותיו הראשונים? אלא שכנראה יש ערך לך.

אומר המהר"ל בגבורות ה': בטבע כל הדברים מופיעים מלמטה למעלה, מהמעשה הגשמי למעלה הרוחנית. לכן בבריאה קדם הערב לבוקר. לכן התינוק חסר מעלות שכליות מפותחות ולאט לאט מתקדם. כך סדר הטבע והעולם וכך גם הגאולה. קודם תבנה הארץ בגשמיות ומתוך כך תתעלה לקודש. וכך גם מבחינת הכרת האלקים, היו 'אלפיים דתוהו' שלא היתה בהם הכרה אלוקית, לא היתה תורה, עד שבא אברהם. העולם קודם מתבסס גשמית ומזה מוכן לקבל את האלוקות. למה זה כך? כי העולם עוד לא ראוי, ולא יכול לקבל את

המעלה האלוקית, וכדי להתקדם צריך להתאמץ וצריך להתפתח. גם לדברים טובים צריך להתרגל ולהתבסס (תינוק לא יכול לאכול בשר למרות שזה טוב). אם כן לגנות יש תפקיד. אדם מתבסס בפרטיות ואח"כ יכול להתפתח, ואי אפשר לדלג שלבים. אי אפשר לקבל את השבח אם לא עוברים דרך הגנות.

יש צד שבעל תשובה גדול יותר מצדיק גמור, מפני שהוא בעצם היה ברע ויצא ממנו. כמו אדם שהיה בחושך ויצא לאור, אז הוא מבין את מתיקות האור. כך דרך המעבר בגנות מבינים את השבח כשמגיעים אליו.

הרב קוק מוסיף שלב נוסף בהבנה. לפי המהר"ל הכרחי לעבור דרך הגנות כדי להגיע לשבח. אין דרך אחרת, אבל התכלית היא השבח. הרב אומר לא רק שאנו מתיחסים לגנות כאמצעי לשבח, אלא יש דברים שנבנים בתוך הגנות. למשל היינו עבדים לפרעה, ולמדנו את תכונת העבדות. אך להיות עבד לפרעה זה רע וזוהי הגנות. אבל בתכונה זו נוכל להשתמש להיות עבדי ה'. זאת אומרת שהגנות נועדה לבנות בנו דברים מסויימים. יש לה ערך עצמי. בני ישראל ניצלו את מצרים והוציאו ממנה צדדים טובים. כמו כן מהיותנו עובדי ע"ז בתחילת דרכנו התגבר בנו כח המדמה שמאד חשוב לנו לנבואה ולקבלת רוח הקודש.

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון ש היו מסבין בבני ברק

"מעשה ברבי אליעזר..." המקרה היה בבני ברק שזה היה מקום מושבו של ר"ע. זה בא בהמשך וכחידוק למה שכבר נאמר שאפילו כולנו חכמים ונבונים מצווה עלינו לספר ביציאת מצרים, וגם שכל המרבה הרי זה משובח (הם סיפרו כל הלילה). בגמרא יש מחלוקת בין ר"ע לר' אליעזר עד מתי אוכלים את קרבן הפסח לפי ר"ע - כל הלילה ולפי ר' אליעזר - חצות. רואים שלענין סיפור ביציאת מצרים כולם מסכימים שכל הלילה (אמנם לענין אכילת אפיקומן צריך לסיים עד חצות ואז אפשר להמשיך ולספר).

המלבי"ם מפרש "בני ברק" שישבו ליד כלים של אור (מלשון בְּרֵק) . מלבד האור הפיזי היה להם אור רוחני.

"כבן שבעים שנה"-החליפו את רבן גמליאל בר"א שהיה שערן שחור ונעשה לו נס ונצבעו שערתיו בלבן. אז נהיה ראוי לנשיאות ולהנהיג את ישראל (גם המראה החיצוני המכובד חשוב).

על דרך הדרוש- במסכת פסחים כתוב "אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר".

לחם העוני- מצד אחד יש בו אמנם סוג של חולשה אבל מצד שני הוא הפשטות הטבעית ללא עירוב של חומר גשמי. יצר הרע נקרא שאור שבעיסה. הוא השאור שמחמיץ את הנשמה. בביעור החמץ אנו מוציאים את כל הצדדים החומריים ומשאירים את החיים הטהורים.

החמץ בד"כ נמצא בחורים ובסדקים, הוא לא נמצא באופן גלוי על פני השטח אלא בכל מיני פינות של החיים. החמץ(היצר הרע) נמצא בחיינו ואנו עלולים להמשיך לעבירה. את החמץ אנו מוצאים ומבערים עם האור, עם אור רוחני- אור התורה.

שלב ראשון לכבוש את הרע (סור מרע). השלב שני הוא להגיע לישרות, שנהיה טהורים והרע לא יתקרב אלינו(עשה טוב).

כן בריאת העולם מתחילה ב"ויהי ערב ויהי בוקר", העולם מתחיל מלמטה למעלה. גם בבדיקת החמץ אנו מתחילים בלילה ואנו רוצים לקחת את החושך של הלילה, של החומר, ולהאיר אותו עד שהחומר ישאר ככלי לקודש. זה מה שאומרת המשנה "אור לארבעה עשר". לכן היום אנו קוראים לערב "אור ל...". כך גם יציאת מצרים מתחילה מתוך הטומאה והכפירה המצרית ואז מופיעה הארת התורה. גם יציאת מצרים היתה בלילה וכל עניינה להפוך את החושך לאור.

לכן גם סיפור יציאת מצרים נקבע בלילה ולא ביום. הסיפור ריבוי האור והעצמתו ולכן עיקרו בלילה, הזכירה לעומת זאת עיקרה ביום (את ההבדל בין זכירה לסיפור נבאר בעז"ה בהמשך).

הגמרא בפסחים מסבירה שחושך זה גלות ואור זה גאולה. כך גם בירושלמי בסוף ברכות, שם נמשלת גאולתם של ישראל לאיילת השחר.

אנו מברכים בבוקר "הנותן לשכוי בינה", איזו בינה יש לתרנגול? יש לו בינה מיוחדת שאף שחשך הוא כבר רואה את תחילת השחר. פירוש שני למילה 'שכוי' זה לב. בהרבה מקומות הבינה מיוחסת ללב. הבינה יכולה לזהות אפילו בעומק החושך את התנוצצות הגאולה- כמו מרדכי ואסתר. כך גם כאן היה אצל החכמים המוזכרים בהגדה. הם האירו את הלילה. חיברו את הלילה והיום. עד שבאו תלמידיהם ואמרו

להם שהגיע זמן ק"ש של שחרית. זו גם המדרגה אצל רבי אליעזר ששערו השחור הפך ללבן.

זו הדרשה של בן זומא שמזכירים יציאת מצרים בלילות. אור יציאת מצרים מופיע גם בלילה. (הנושא הוא לא היציאה מהשיעבוד והדחק אלא הנושא העיקרי הוא יציאת מצרים. עצם היציאה, עצם הופעת הציבור שעל ידו מופיעה האמונה ודעת ה'. את זה אנו רוצים "לשדרג" ולקדם. יש לכך משמעות אינסופית ולכן כולם חייבים להרבות בסיפור יציאת מצרים).

לפי דרשת בן זומא יש לנו מצווה לזכור יציאת מצרים בכל יום. בפסח, פעם בשנה, יש לנו מצווה לספר ביציאת מצרים. צריך לעמוד על ההבדל בין סיפור להגדה.

כותב הראי"ה (עולת ראייה עמ' רס"ט): לכל פעולה יש הכנה ותכלית. הכנה אינה עיסוק בהווה אלא בעתיד. התכלית היא העתיד שאליו אנו מתכוונים. כשנגיע אליו נדע שהתקדמנו. הלילה הוא הכנה לעתיד-ליום המחרת ולהמשך החיים. יציאת מצרים היא גם תכלית שפעלה עלינו וגם הכנה למשהו עתידי. היא פעלה עלינו מצד ביסוס האמונה בה'. אמנם היא גם הכנה לעתיד מפני שהעולם לא תוקן עדיין ביציאת מצרים. יציאת מצרים היא תחילת תהליך היסטורי של עם ישראל. יהיו לנו עוד התמודדויות עם עמים אחרים עד שנגיע לגאולה העתידה ולולי יציאת מצרים לא היינו בכלל מגיעים לדרך הגאולה העתידה.

לכן ההזכרה ביום (התכלית), ובלילה (הכנה) - מחלוקת. סיפור יציאת מצרים מצוותה בלילה כי זה הסיפור הוא הכנה לעתיד.

הזכרת יציאת מצרים בקריאת שמע באה לאחר קבלת עול מלכות שמים שזוהי אמונה בה' וקבלת אחדותו. זוהי התכלית ולכן עיקר מצוותה ביום.

סיפור יציאת מצרים עיקרו הוא מה יצא ממצרים ולכן עוד צריך להגיע ולהתקדם - לכן זוהי הכנה, ועיקר מצוות הסיפור בלילה.

יציאת מצרים היתה תכליתית בכך שהיה חושך בעולם ולא הייתה דעת ה', לכן היתה מעשי ניסים. אך לעתיד לבוא כשכל העולם יתמלא דעת ה' לא יהיה צורך בניסים. (זה עונה לשאלתו של הרב חרל"פ שלעתיד לבוא לא נצטרך ניסים, אלא נראה בטבע את הופעת ה'). הניסיונות והקשיים נוצרו כדי להוציא את מעלת האמונה שלנו אל הפועל.

זכירת יציאת מצרים וקיום המצוות התלויות בה הם כדי להגיע לאמונה. אבל הסיפור הוא כדי להכין לעתיד שזוהי תכלית אינסופית שמתקדמת עוד ועוד.

למה דווקא בלילה הזה? בלילה זה דווקא יש הארה רוחנית. לכן גם החכמים סיפרו ביציאת מצרים. הם לא פטורים מזה, ולא עוד אלא שעסקו בכך כל הלילה. צורת

המצווה היא בעצם דיבור, ביטוי המחשבה ודעת ה'. ריבוי בדעת ה' על ידי סיפור והגדה. להוסיף, להשכיל וללמד דעת את הדורות הבאים. להוסיף דעת ה' חדשה. זהו עניינו של לילה זה. לפי דעת הבן כך האב צריך ללמדו. צריך לקחת את הדעת הקיימת ו"לשדרג" אותה.

כבר הזכרנו ש"יד חזקה" מתייחסת לפעולת העבר שהופיעה במצרים, וקיימת בחינת "זרוע נטויה" שהיא פעולה לעתיד. מדוע המרור מופיע אחרי המצה ("פסח, מצה ומרור") למרות שהמרירות הייתה לפני? אלא מפני שהמצה קשורה ל"יד החזקה" שהופיעה במצרים וליציאה בחיפזון. משם למדנו אמונת ה'- זו התכלית. המרור קשור למרירותה של הנשמה שמרגשת מפנימיותה שעדיין היא "חנוקה" ולא יצאה אל הפועל. יציאתה לפועל הגמור תהיה רק בגאולה השלמה. לכן המרור קשור לעתיד. הוא קשור לצד שיציאת מצרים מהווה הכנה לעתיד לבוא. לכן המרור נזכר ונאכל לאחר המצה. לכן מצה אוכלים בהסיבה- מפני שבכך כבר הגענו לתכלית, והרי אנו בני חורין. אבל מרור שהוא הכנה לעתיד, והעתיד שעדיין לא הגיע- אי אפשר לאוכלו בהסיבה.

ברוך המקום, ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא. כנגד ארבעה בנים דיברה התורה...

מצוות הגדה היא כנגד ארבעה בנים (מפני שלפי דעת הבן כך האב צריך לספר). לכך גם יש הקדמה מרובעת(בשתי סדרות):
"ברוך המקום" - ה' נקרא מקום מכיוון שהוא מתגלה בעולם ובטבע, ואז "ברוך הוא" - נסתר, ושוב "ברוך שנתן תורה לעמו ישראל" - נגלה, שמופיע לעם ישראל בתורתו, ו- "ברוך הוא" - נסתר.

אומר הרב קוק שזה כנגד ארבעה בנים:
"ברוך המקום" - ה' ברא את העולם וחכמתו וטובו ניכרים. זה מופיע
 אצל הבן החכם.
"ברוך הוא" - נסתר, זה אצל הרשע שיש מגמה נסתרת בהופעתו
 בעולם. כל זאת מצד חכמת ה' המופיעה בעולם. אחר כך אנו עוברים
 לתורה שדרכה מופיע רצונו.
"ברוך שנתן תורה לעמו ישראל" - כנגד הבן התם (רובנו בחזקת תם).
 אנו לא מבינים הרב, והתורה מביאה לנו דעת, וכך אנו מתחברים אל
 הרצון האלוקי.
"ברוך הוא" - זה הבן שאינו יודע לשאול. הוא לא מצליח לקנות דעת
 ולכן תועלתו נסתרת.

אומרת ההגדה - כנגד ארבעה בנים דיברה תורה - אחד חכם, אחד
 רשע, אחד תם ואחד שאינו יודע לשאול.
 עולה השאלה: מדוע חכם ורשע? היה צריך לומר אחד חכם ואחד
 טיפש!
לפי המהר"ל אחד חכם זהו חכם להיטיב, ואחד רשע זהו חכם להרע.
אחד תם, גם בו אין דעת אבל כשנעשה שינויים הוא יתעורר לשאול.
לעומתו שאינו יודע לשאול אפילו אם נעשה שינויים הוא לא יתעורר
ולכן אנו שואלים במקומו "מה נשתנה".
אך הגר"א מפרש אחרת: חכם לעומת שאינו יודע לשאול מצד
התועלת השכלית. שואל או אינו שואל.
 תם לעומת הרשע מצד הרצון, התם בעל רצון טוב והרשע בעל רצון
 רע.

אם ה"חכם" חכם למה הוא צריך לשאול? כי חכם בישראל נקרא
תלמיד חכם והוא צריך תמיד להשכיל ולהחכים. כשהוא רואה למשל
 שיש מצוות שהם עדות, ויש משפטים וחוקים (שיותר קשים להבנה)
 הוא שואל על השינויים ביניהם. מכיוון שהוא אומר "ה'
 אלוקינו" ו-ה' ציוה, אנו יודעים שכשהוא אומר "אתכם" מובן שהוא
 מתכוון אתכם - אותו ואתכם בניגוד לרשע שמתכוון "אתכם" - אתם ולא
 אני.
 פירוש שאלתו: (לפי הפירוש הנ"ל) הוא שואל על כל המצוות ששיכות
 ללילה זה.

פירוש אחר: למה חגיגה קודמת לפסח? זה מסתדר עם התשובה, שאחר הפסח אסור לאכול דברים אחרים מפני שאחר הפסח אין מקריבים שום דבר, לכן מקדימים את החגיגה. באופן פשוט הוא שואל על כל המצוות (את כל הלכות הפסח שזה ניכר בשאלתו). אתה צריך לענות לו, ועד ההלכה האחרונה שאומרת שאחרי הקרבת הפסח אין אוכלים שום דבר. הרב מסביר דבר נוסף: שאלתו היא- למה ה' ציווה כל כך הרבה מצוות שונות- עדות חוקים ומשפטים?

דבר זה מוסבר על ידי הביטוי "אשר ציווה" שלא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות. גם לימוד התורה- לימוד המצוות, ניתן לעם ישראל כדי להידבק בקדושת המצוות ולהגיע לאהבת ה'. אתה צריך לענות לו שע"י הריבוי (מעבר למגמה הפרטית של כל מצווה) מרבית באומה את הקדושה ואהבת ה'. לכן עונים לו הלכות הפסח כדי שע"י הלימוד והקיום תרבה אהבת ה' בכולנו.

דברי הרשע: "מה העבודה הזאת לכם" לכם ולא לו. הרשע אינו מזכיר שם ה' (שלא כמו החכם) הוציא עצמו מן הכלל ובכך כפר בעיקר. עונים לו בכך שמזעזעים אותו "הקהה את שיניו" ואומרים לו "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" לי ולא לו, שאילו היה שם לא היה נגאל. זה ביטוי חריף ע"מ לזעזע אותו. למה שזה יזעזע אותו, הרי הוא רשע? אלא אומר הרב חרל"פ שלכל יהודי יש סגולת ישראל והדברים הקשים הללו יעוררו בו את הסגולה. (אמנם היו כאלה שכ"כ היו שקועים בטומאה ומנותקים מהכלל שמתו בשלושת ימי האפילה, ב"ה כיום אין מדרגה כזו של טומאה).

הדבר פועל משני הכיוונים: מי שמתנתק משם שמיים הוא מתנתק מפנימיות הכלל. גם בכיוון השני, אם אדם יתנתק מהכלל וירצה לעבוד את ה' לבד אז הוא נחשב לכופר בעיקר, שהרי ה' רוצה שנהיה אומה שלימה שתעבוד אותו. תרי"ג מצוות ניתנו לכלל, ואין יחיד שיכול לקיים את כל תרי"ג המצוות (כדי לקיים את כל המצוות צריך להיות כהן לוי ישראל איש ואשה גם יחד). אנו חייבים במצוות מפני שנולדנו אל תוך הכלל, וכל אחד מישראל הוא איבר שמחובר לכלל ויונק ממנו. מי שמתנתק מהתודעה האלוקית של הכלל אך הוא עדיין מחובר באופן מעשי לעם ישראל, ואוהב את האומה, הוא עדיין מחובר. לבסוף גם יתעורר ויגיע להכרה בפנימיות האלוקית.

דברי הבן התם: מתוך השינויים הוא מתעורר ושואל "מה זאת?". מכיוון שהוא אינו כל כך בר דעת אין מסבכים אותו בדברים מורכבים

אלא אומרים לו שה' הוציאנו ממצרים ביד חזקה (ואין מפרטים משה וכו') שזהו הצד הגלוי לכל. מספרים לו באופן פשוט. הבן שאינו יודע לשאול: צריך לפתוח לו וללמד אותו את השאלה ואת התשובה "בעבור זה עשה ה' לי" כלומר שלכל יהודי פרטי יש תפקיד, וגם הוא (שאינו יודע לשאול) צריך לדעת שגם לו יש תפקיד. ה' גאל את כולנו בשביל שכל אחד יימלא את תפקידו.

מצוות והגדת לבנך, מתי? אפשר מראש חודש? תלמוד לומר "ביום ההוא". אם כך יכול מבעוד יום? תלמוד לומר "בעבור זה" - בלילה, כשמצה ומרור מונחים לפניך (הסברנו כבר שמצוות סיפור היא בלילה).

כאן אנו מסיימים מהלך לפי דעת שמואל ש-"מתחיל בגנות ומסיים בשבח" - מדובר בגנות גופנית שבתחילה היינו עבדים ויצאנו לחירות. מכאן ממשיכים לדעת רב שלדעתו מדובר בגנות ושבח רוחניים.

מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו

מתחילה היו אבותינו עובדי ע"ז וכו' " שנאמר וכו' - המלב"ים אומר שזה מעין סיכום של חומש בראשית. פסוקים אלו הם נאום שיהושע נואם לבני ישראל לפני מותו, ובו עושה סקירה היסטורית. "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו" - הכוונה לאבות אבותינו, והרי קוראים "אבות" רק לשלושה - אברהם יצחק ויעקב (הגמרא בברכות)? אלא, ממתן תורה "אבותינו" הם אברהם יצחק ויעקב. אך כאן זהו תיאור היסטורי של השורשים - אבות אבותינו לפני שלושת האבות היו עובדי עבודה זרה. "שיבולי הלקט" מפרש: ה' מתוך אהבתו למשפחת אברהם הוציא את עם ישראל ממצרים. אנו מספרים שאבות אבותינו היו עובדי עבודה זרה. אח"כ הופיע בשלושת האבות טבע אלוקי. מתוך אהבת ה' לאבות ולזרעם הוציאם ממצרים.

"קרבתנו המקום לעבודתו"- אבות אבותיכם ישבו בעבר הנהר- תרח ומשפחתו שהיו עובדי עבודה זרה, "ואקח את אביכם את אברהם"- זה אברהם שהוא האב המיוחד שמופיעה בו הסגולה. ה' לקח אותו "ונטע" אותו במקום גידול מתאים- בארץ ישראל. ה' הרבה את זרעו ונתן לו את יצחק וליצחק את יעקב ועשו, עשו ירש את הר שעים, ויעקב ובניו ירדו למצרים. האלוקות הופיעה בעולם דרך אלה שהיתה בהם הסגולה האלוקית וממילא הם קיבלו את הארץ המתאימה, את ארץ ישראל, שהיא מתאימה לתכונות האלה. המהר"ל אומר על כך ב"גבורות ה'" שיש כאן שלוש בחירות שה' בחר- באברהם, יצחק ויעקב. זה מראה על חזקה שיש קשר משולש ולא מקריות. אחר כך כתוב "יעקב ובניו ירדו מצרים", אומר המהר"ל יעקב ובניו- כל בניו, שמכאן עוברת ההופעה מיחידים לרבים. אם כן התחלנו בגנות ש-"מתחילה היו אבותינו עובדי עבודה זרה", ו-"קרבתנו המקום"-את מי שהיה לו טבע זה- "לעבודתו".

ברוך שומר הבטחתו לישראל

"ברוך שומר הבטחתו, ברוך הוא" - כבר הזכרנו ש"הוא"- כנגד הנעלם. מסביר הגר"א ש"ברוך הוא" זו המחשבה (הנסתר) ו-"ברוך שומר הבטחתו לישראל" זה ההופעה הגלויה- שברית בין הבתרים באמת התקיימה. תמיד נאמר בהגדה בלשון ברוך, לשון ברכה, לשון "להברוך את הגפנים", לשון הופעה. (מה שדיברנו בהתחלה שבהגדה של פסח אנו עוסקים בהופעת ה' ורוצים להתכלל בה ולהוסיף אותה ולהעצים אותה. אנו רוצים שזה ימשיך להופיע דרכנו). "הקב"ה חישב את הקץ" אומר המהר"ל שעם ישראל הוא נצחי ויש לו תפקיד היסטורי. קץ מלשון סוף או מלשון יקיצה (כמו שאומר הרב קוק) שגם לגלות יש סוף מפני שיש לה מטרה. היא חלק מתהליך. הגלות היא הכנה לתפקידנו בהמשך ו-ה' חישב שהגיע הזמן להוציאנו ממצרים.

והיא שעמדה לאבותינו ולנו

כעת עושים אנו שינוי. מרימים את הכוס ומכסים את המצות. שרים בשמחה, מתוך אמונה בנצח ישראל, "והיא שעמדה".

נשאלת השאלה- מי זאת "היא"?

הפשט הוא שהכוונה היא לברית בין הבתרים, אך ההבטחה שם היתה רק ליציאת מצרים לכאורה? לומדים מכאן שהברית היא דבר הקשור לסגולה. היא דבר מוחלט.

אומר המדרש רבה שכל הגלויות וכל המלכויות נרמזו כבר בברית בין הבתרים.

"בארץ לא להם"- בבל.

"ועבדום- פרס .

"ועינו אותם"- יוון.

"וגם את הגוי אשר יעבדו"- אדום.

המדרש גם מדייק-"וגם את הגוי אשר יעבדו"- לרבות ד' מלכויות. אם כן-המשך ההיסטוריה נרמז בפסוקים של ברית בין הבתרים עוד מעבר לשעבוד מצרים. זה מלמד אותנו שהגדה של פסח אינה עוסקת רק ביציאת מצרים אלא מתחילה ביציאת מצרים וממשיכה עד הגאולה העתידה. כך גם ההבטחה של ברית בין הבתרים מלווה אותנו.

"והקב"ה מצילנו מידם"- אומר הרב חרל"פ מ"הידיים ידי עשו".

"והיא שעמדה"- יציבות כמו תפילת עמידה, ההבטחה שהיא עומדת וקיימת, היא נצחית. מדוע "בכל דור ודור עומדים עלינו"? מפני שעם ישראל שונה מכל העמים, כמו שהרב קוק מבאר שאומות העולם הם אנושיים. אם הם נופלים הם יכולים לקום בעזרת עצמם או בסיוע אחרים. אבל עם ישראל אם נופל "נפלה לא תוסיף קום". מצד עצמו אין לו תקומה אלא הוא קם באמצעות ה' "סומך ה' לכל הנופלים". אין לנו עזר אלא האלוקות. המרכז הפנימי שלנו- אהבת ה'. הגויים מרגישים בכך וזה מפריע להם. הם מרגישים שיש עליהם תביעה להתקדם (שהרי גם הם צריכים להתקרב לאלוקות באחרית הימים). הם רוצים להשאר כמו שהם ומנסים לבטל את השפעתנו על ידי הכחדתנו או ביטול תורתנו, ח"ו. ה' מצילנו מידם.

כעת מניחים את הכוס, מגלים את המצות וממשיכים במגיד.

צא ולמד

המהלך עכשיו הוא לפי הפסוקים של "ארמי אובד אבי". אלו פסוקים מספר דברים שאומר מי שמביא ביכורים. את הפסוקים האלה דורשים כאן (ד' פסוקים).

מדוע דווקא את הפסוקים האלה שלא נאמרים ע"י אנשים שהיו במצרים ממש? כל המהלך שלנו הוא ממצרים לירושלים- לצאת ממצרים לקבל תורה, שכינה, משכן ולהגיע לירושלים לחיות עם מלכות ועם שפע גשמי ורוחני.

כשמגיע האדם עם הביכורים לבית המקדש הוא מזכיר לעצמו שכל המהלך של עם ישראל היה כדי להגיע לתכלית הזאת. הוא מתחיל עוד בשורשים לפני יציאת מצרים. הוא מרגיש כחלק מהאומה שחיה בארצה ומקבלת שפע מ-ה'. הוא לא אדם פרטי אלא חלק מהאומה הישראלית, מההיסטוריה הישראלית.

אפשר להמשיל זאת למרוץ הלפיד, בו מעבירים הרצים את הלפיד מיד ליד עד שמגיע הלפיד ליעדו. הנושא הוא לא הרצים אלא הלפיד שעובר את כל הדרך ובסוף מגיע אל היעד.

כך גם האומה הישראלית, השכינה והחיות האלוהית שוכנת בקירבה. האומה מתעצמת מיציאת מצרים לאורך הדורות ויוצאת לפועל באופן שלם בגאולה השלימה. לכן מביא הביכורים לא בא להודות באופן פרטי, אלא הוא אומר שהוא חלק מהאומה הישראלית. האומה החלה במאבק של יעקב בלבן ואנו כיום ממשיכים להוציא את האומה לפועל. כך אנו צריכים לחוש היום כשחזרנו ארצה. אנו נושאים על גבינו את הדורות, או יותר נכון ומדייק- אנו נישאים על גבי הדורות הקודמים. אנו כאין ואפס לעומתם. אנו כמו ננס על גבי ענק. למרות שהננס קטן מהענק, הוא רואה יותר רחוק ממנו אך כל כוחו הוא מתוקף הענק. גם הענק אינו יכול בלי התוספת של הננס. כל הקדושה לאורך הדורות מצטרפת (לעומת הטומאה שמתפרדת). דרכנו הקדושה צריכה לצאת לפועל בגאולה השלמה.

אנו אומרים "השתא הכא" (בגלות), אך "לשנה הבאה בארעא דישראל בני חורין". זוהי המטרה! צריך לזכור שהמטרה היא מלכות בארץ ישראל ומקדש, שבו נאכל מהפסחים והזבחים.

רואים איזה עומק יש פה! אנו מסתכלים על יציאת מצרים דרך משקפיים של מי שמביא ביכורים בארץ ישראל. זאת כדי שנדע מהי

תכלית המהלך. התכלית היא להיות בבית המקדש בארץ ישראל ולהביא ביכורים.

"צא ולמד" - מה שאמרנו "והיא שעמדה וכו'" - שתהיה התמודדות עם העמים, צא ולמד שזה מתחיל עוד מהמאבק של יעקב ולבן. וכל הגלויות והגאולה הן מהלך אחד שמתחיל כאן. ומה בסה"כ ביקש לבן לעשות? אלא שפרעה גזר רק על הזכרים ולבן רצה לעקור את הכל. לכן אומר הנצי"ב שבגלל זה ביקש ה' מיעקב לעזוב את לבן אפילו שבמקום זה ירד למצרים. מפני שלבן נאבק באופן מהותי ורצה לעקור את השורש. מדוע נקרא שמו "ארמי אובד אבי" הרי לא באמת הצליח לאבד? אלא שאצל רשעים ה' מצרף כוונה למעשה גם בחטאים. יעקב הוא הראשית, היסוד והשורש של האומה.

"יורד מצרימה" - "אנוס על פי הדיבור" - זוהי רוח הקודש. "ויגר שם" - שלא ירד יעקב להשתקע אלא על מנת לגור זמנית עד שיחזרו לארץ ישראל. כל מקום שהלך יעקב קיבל על עצמו את גרות אבותיו. (הברית שנכרתה בברית בין הבתרים שניהה גרים) וזה מה שאמרו בני ישראל "ויאמרו אל פרעה לגור בארץ באנו".

"במתי מעט" - בני ישראל ירדו בשבעים נפש. "ויהי שם לגוי" - מלמד שבני ישראל היו מצוינים שם מלשון ציון, מסומנים. שנשארו מאוחדים מפני שהצרה העיקרית של הגלות היא פיזור והתבוללות.

פירוש נוסף: שלא שינו מנהגם, לשונם ולבושם. "גדול ועצום" - "גדול" - גדילה, חשיבות, רוחניות. "עצום" - גדולה כמותית - שילדה אישה ששה בכרס אחת, "ובני ישראל פרו וישרצו..." "ורב" - חז"ל דורשים לא מלשון ריבוי אלא מלשון רבבה, הולך ומתרבה ומתפתח. ה"אבודרהם" אומר שהם היו גדלים בלי צער. מדובר בצורת ההתרבות ולא בכמות.

"שערך צמח" - הגיעה עת גאולה. "וזאת ערום ועריה" - ערומה מהמצוות. לכן נתן להם שני דמים של שתי מצוות: פסח ומילה. "מתבוססת בדמייך" - שנתערבבו שני הדמים. הייתה בשלות מבחינת ההכנה הפנימית, אך היינו עדיין ערומים מהמצוות. לכן מיד אחרי יציאת מצרים התרחש מעמד הר סיני, כדי שנקבל את התורה והמצוות.

האומה סבלה בתוך מצרים וזה חלק מברית בין הבתרים וחלק מהמאבק עם אומות העולם, אך מצד שני האומה התרבתה במצרים

ולא הייתה התבוללות. מתוך כך הייתה התעוררות לגאולה ואח"כ למצוות.

"וירעו אותנו המצרים" - רש"י: הרעו יותר מהקודמים. שיבולי הלקט: הגזירה הכי נוראה.

פירוש נוסף-שהרב קוק היה מזכיר תמיד: עשו אותנו לרעים. אור החיים מפרש: פרעה הכיר שכל הברכה במצרים היא בגלל בני ישראל, והוא פחד שהם יקומו ויילכו. ולכן הוא רצה לענות אותם כדי שלא יילכו.

"ויענונו" - הכוונה לבנות בניינים.

"ויתנו עלינו עבודה קשה" - ההגדה מביאה את הפסוק: "ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך", מה זה שונה מ"ויענונו"? מסביר המדרש שבהתחלה נתן להם שכר על כל לבנה ונמלאו מרץ לעבוד ואז גזר עליהם. ה"עבודה הקשה" היא שצריך לעבוד במרץ(כאילו הם מקבלים שכר על כל לבנה).

"ונצעק" - "וימת מלך מצרים" - נצטרע וחשוב כמת. צעקה זה לשון תפילה.

"וישמע" - ה' שומע את התפילה וזוכר את הברית, את הסגולה הנצחית שטבועה בבני ישראל והיא לא תמה.(זכות אבות תמה, ברית אבות לא תמה.)

"וירא את עניינו" - זאת פרישות דרך ארץ - שהיו צריכים לפרוש מנשותיהם. ועולה השאלה שהרי כבר ראינו מקודם שהעיניו עוסק בבניינים, שהיו צריכים לבנות? אלא ייתכן מאוד שהתיכנון של פרעה היה שמרוב העבודה לא יהיה להם זמן וכוח לפרות ולרבות (והיו צריכות הנשים לפתות את הגברים).

"ואת עמלנו" - עמל זה הבנים - ללדת אותם ולגדל אותם. ה' ראה את הגזירה להשליך את הבנים ליאור.

"ואת לחצנו" - זה הדחק שהיו דוחקים בהם. אופי העבודה, שהיו מזרזים אותם ואפילו לעבוד בנחת לא נתנו להם.

"ויוציאו ה' ממצרים" - עוד לפני שחז"ל דורשים הם מסבירים דבר עקרוני: נאמר "ויוציאו ה'" ולא משה ולא שליח ולא מלאך, הכול ה' עשה. אמנם יש לו שליחים כמו משה רבנו, אבל רוצים חז"ל להדגיש שהכול הופעה אלוקית אחת.

ומזכירים חכמים "מלאך", "שרף" ו"שליח" ואומרים שאף אחד מהם לא הוציאנו ממצרים אלא ה'. (מלאך - נשלח לעשות, שליח - מבצע את

השליחות, שרף - נשלח לכלות). ואומרים פה חז"ל שאין כוחות אחרים ושונים אלא הכול מציאות ואחדות אלוקית.

- "יד חזקה" - מבטא בריאה חדשה, הופעה מקומית והבזקית (כלשון הכוזרי במאמר א'), "זרוע נטויה" זוהי ההתקדמות ההדרגתית בהתאמתנו בדרך לתכלית.

"ביד חזקה" - זה הדבר. הדבר הוא מכה שנקראה בפסוק "יד".

"ובזרוע נטויה" - זו החרב: "וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים.

"ובמורא גדול" - זה גילוי שכינה. בעקבות גילוי שכינה מגיע מורא גדול. מעצם ההופעה האלוקית שאינה על פי הטבע.

"ובאותות" - זה המטה שמיوحס לו הביטוי "אות".

"ובמופתים" - זה הדם.

* הגר"א מבאר את ההבדל בין אות למופת: שאות זה בתוך הטבע ומופת זה שינוי הטבע.

המנהג הוא שכשאומרים "דם אש ותימרות עשן" מטיפים יין מן הכוס. הגר"א אומר: דם זה בארץ, אש בשמיים ותימרות עשן באוויר-שמיים הופעת ה' מקיפה את הכל.

חז"ל אומרים שאפשר ללמוד מהפסוק את עשרת המכות: "יד חזקה שתיים וכו'" רמז על עשר המכות. רוצים להבליט שיש כאן את המספר עשר שזהו מספר מהותי.

גם כשמזכירים את עשרת המכות נוהגים להטיף יין מהכוס.

ר' יהודה היה נותן בהם סימנים: דצ"ך עד"ש באח"ב שהיו כתובים על המטה. גם כאן מטיפים. למה מטיפים? להראות שבגאולה היה צער על שטבעו מעשי ידיו של ה'. הגר"א אומר פירוש הפוך: שמטיפים לאות שמחה שנתמעטו המצרים.

ר' יוסי הגלילי ור' אליעזר ור' עקיבא נחלקים כמה מכות לקו במצרים וכמה על הים.

למה יש לחכמים עניין לדון בכמה מכות לקו המצרים?

מפני שכתוב ש"כל מדוי מצרים אשר ידעת לא ישימם בך", כלומר כל המכות שהיו במצרים לא יבואו על עם ישראל. לכן חשוב לחכמים לברר אלו מכות היו במצרים שהן לא תהיינה עלינו.

מדוע מזכירים את המכות על הים? הרי קריעת ים סוף הייתה רק בשביעי של פסח?

אלא שכמו שאמרנו מדובר במהלך שמתחיל במצרים וממשיך הלאה.

מוסיף הנצי"ב: זה בא להזכיר לנו על מה אנו שמחים בפסח וזה מתחבר לשאלה נוספת: למה נאמרה שירת הים בקריעת ים סוף ולא ביציאת מצרים עצמה? אלא שהשמחה היא על כך שיצאו לחירות. גם לאחר שבני ישראל יצאו ממצרים עוד לא יצאו לחירות אמיתית כי בנפשם עדיין פחדו ממצרים. עד שראו את מצרים מתים על הים ואז יצאו מפחדם לחירות. רק עכשיו אפשר לומר שירה ולהמשיך הלאה במהלך. לכן כדי להבין את יציאת מצרים צריך להזכיר גם את המכות על הים. בנוסף מובן מדוע אנו שמחים למרות שטובעים מעשי ידיו של ה', מפני שאנו שמחים בכך שסר ממנו הפחד ויצאנו לחירות גמורה.

- כעת מגיעה שירת "דיינו" שהיא כמה מעלות טובות שיש למקום עלינו. אין הכוונה ב"דיינו" שהיינו מסתפקים בדבר אחד מבלי הדברים הבאים. האם אפשרי לומר שדיינו שהאכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת?! קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה?! אלא ההסבר הוא שכל אחד מה"דיינו" הוא מעלה בפני עצמו. ישנן 15 מעלות (כמו 15 שיר המעלות בתהילים). המעלות מחולקות לשלושה חלקים מרכזיים: נקמת ה' במצרים, הטובה החומרית שה' נתן לנו והטובה הרוחנית שה' נתן לנו.

מפה ועד "גאל ישראל" מהלך ההגדה קשור למשנה בפסחים קט"ז. בחלק הזה בעצם עונים על "מה נשתנה" שנועד לעורר לשאול כדי שנספר ביציאת מצרים ופה עונים בצורה מדויקת.

פסח, מצה ומרור

רבן גמליאל אומר שכל מי שלא אמר פסח מצה ומרור - מדאורייתא הוא יצא, אבל ממצוות חכמים צריך לומר זאת בפה, לכן "לא יצא ידי חובתו".

"פסח" - הפסח שאבותינו היו אוכלים כשבית המקדש היה קיים, על שום מה?

"ויקדו העם וישתחוו" - על בשורת הגאולה והבנים (שיזכו לזרע, שהרי אמר להם (כמה פסוקים לפני) "והיה כי יאמרו אליכם בניכם..." משמע שיהיה להם בנים).

"מצה" - "ולא יכלו להתמהמה". אומר הרב קוק בעולת ראי"ה כדי שלא ישקעו עוד בטומאת מצרים.

"מרור" - המצה היא העיקר, כמו שאמרנו כדי שלא נשקע עוד בטומאת מצרים והמרור הוא לשון עבר והוא הכרת טובה על כך שה' הוציאנו משעבוד מצרים (לכן הוקדמה מצה למרור) - פירוש ע"פ מעשה ניסים. (לפי פירוש הרב קוק שהמרור עיקר והמצה בלשון עבר מובן למה אוכלים מצה בהסבה מפני שכבר הגענו לתכלית בכך שנגאלנו ממצרים, אך במרור עוד לא הגענו לתכלית, שהרי עדיין איננו במדרגת הישר (התכלית תגיע בגאולה השלימה), ולכן אין אוכלים אותו בהסבה.)

- בכל דור ודור חייב אדם לראות - להראות, לפי הרמב"ם - כאילו הוא עצמו יצא ממצרים, כדי שלא יחשוב אדם שרק אבותיו נגאלו וזה עניין פרטי שלהם, ואילו אנו צריכים להודות מפני שבזכות כך נולדנו. לא כך, אלא כאילו הוא עצמו יצא ממצרים. למה לא להגיד שרק אבותינו נגאלו? הרי בפועל רק הם יצאו ממצרים? מפני שכבר הזכרנו שכל האומה הישראלית לדורותיה יצאה ממצרים, ממש כמו שכל נשמות עם ישראל כולן היו בהר סיני.

רש"י אומר: "בצאת ישראל ממצרים" - עם ישראל לדורותיו יצא ממצרים.

הנצי"ב אומר: שכל דור צריך לראות את עצמו כאילו רק בשבילו הייתה יציאת מצרים כדי שיקבל אחריות על יעודו להוציא אל הפועל את הסגולה ואת הרוחניות שיש בו (זה מה שפירשנו בשם הרב קוק לגבי "ביד חזקה ובזרוע נטויה").

מכאן מוכח שהסיפור הוא מתוך העבר אל תוך ההווה והעתיד. "לפיכך וכו' " - פה מסתיים החלק של המגיד.

יש כאן עשרה תארים, שהאחרון שבהם הללויה - שהוא חיבור שמים וארץ וקישור להכרה חדשה (מלשון יהל - אור, כמו שאומר הרב) שמופיעה לנו ומתוך כך אנו מגיעים לאמונה.

עשרת התארים הם כנגד עשר המכות ו"הללויה" הוא האחרון, שבו יצאנו לחירות וכעת אפשר לומר הלל.

יש כאן חמישה תארים שאינם מוגדרים והם חוזרים על עצמם.

לפי פירוש מעשה ניסים: מעבדות לחירות - זו מצרים, יגון לשמחה - זו בבל, אבל ליום טוב - זו פרס (ליהודים הייתה אורה ושמחה), אפילה לאור גדול - זו יון (ביום שתורגמה התורה ליוונית היה חושך בעולם שלושה ימים), משעבוד לגאולה - זו רומי (אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד).

ע"פ ביאור הגר"א: מעבדות לחירות - יציאת מצרים - שלב ראשוני לצאת מהקושי, מיגון לשמחה - על הים, מאבל ליום טוב - מתן תורה ויום הכיפורים (לאחר שנמחל להם), מאפילה לאור גדול - מהמדבר לארץ ישראל, משעבוד לגאולה - מתקופת שפוט השופטים עד לבית ראשון.

פה אנו אומרים לפני ה' "שירה חדשה" ובהמשך "שיר חדש". "שירה חדשה" - בלשון נקבה - גאולה שיש אחריה הפסק, "שיר חדש" - בלשון זכר, גאולה שאין לה הפסק.

- למה "שירה חדשה" והרי היא על העבר שהרי יציאת מצרים הייתה בעבר? אלא מפני שאנו אומרים הלל שמשלב בתוכו פרקים מהעבר ומהעתיד.

- כעת אנו אומרים "הלל המצרי" - שעוסק יותר בעיקרו במצרים ובהמשך נעסוק ב"הלל הגדול" שבעיקרו עוסק בעתיד.

- לפני ברכת המזון אנו אומרים שני פרקים שעוסקים בטבע וביציאת מצרים ואחר כך שני פרקים שעוסקים בעיקר בעתיד (ברכת המזון מחלקת אותם).

- "הללויה הללו עבדי ה' " - עבדי ה' - עם ישראל שמשבח על הטבע ועל יציאת מצרים.

"ממזרח שמש עד מבואו" - פירוש אחד: תיאור זמן-יש להלל מהבוקר ועד הערב. פירוש שני: תיאור מקום, כל בני האדם ממזרח ועד מערב צריכים להלל.

"רם על כל הגויים" - השגחת ה' על הגויים - ה' משגיח על כולם ביחד. ומתי הגויים רואים בה' כשה' משגיח על עם ישראל.

- "מושיבי עקרת הבית" - ארבע אימהות/ נשות מצרים/ ציון "רני עקרה לא ילדה".

- "בצאת ישראל... בית יעקב..." - ישראל - גברים, בית יעקב - נשים. פירוש אחר: ישראל - יציאה רוחנית, יעקב - עקב, יציאה גשמית. פירוש נוסף: ישראל - מנהיגים, בית יעקב - ההמון.

"הייתה יהודה לקדשו" - נחשון בן עמינדב שקפץ לים.

- ברכה אחרונה - "אשר גאלנו ואת אבותינו" - הקדימה ההגדה אותנו לאבותינו, ומקודם (ב"לפיכך") אומר: "עשה לאבותינו ולנו"? אלא שמקודם העיקר הוא יציאת מצרים ולכן הזכיר קודם את אבותינו, אבל כאן עוסקים בגאולה העתידה שעוסקת יותר בנו (בבחינת ננס על גבי ענק כמו שבאר הרב קוק בעולת ראי"ה) ולכן מקדימים אותנו לאבותינו.

רחצה, מוציא מצה

רחצה - מטרתה היא בעצם טהרה וקדושה כשניגשים למצוות.
מוציא מצה - מברכים שתי ברכות: המוציא ועל אכילת מצה.
לא טובלים במלח מפני שמטרתו להגן ובלילה זה אנו מוגנים.
טעם נוסף מפני שצריך לאוכלה כמו שהיא וישאר טעמה בפינו. גם כדי
שהיא לא תהיה מתובלת ותשאר בגדר לחם עוני.
כותב הרב קוק בעולת ראייה (עמ' רפ"ז): מצה - אנו לא כשאר אומות
העולם שמתפתחות בהדרגתיות ומתפוררות בסוף. עם ישראל החל
כהופעה אלוקית של אומה ותורה אלוקית מהשמים לארץ. המצה מורה
על החיפזון שמעל הטבע. הכל בהבזק. ברגע נוצרנו והופענו בעולם.
(בניגוד לשאר אומות העולם. למרות שלכאורה במבט חיצוני אדם יכול
לטעות ולהשוות לשאר אומות העולם). אנו עם עם תרבות אלוקית,
תורה אלוקית ומטרה. הופענו "ביד חזקה" ואנו ממשיכים "בזרוע
נטויה" הופענו בפתאומיות ואנו ממשיכים בצורה הדרגתית. אנו לא
משתמשים בערכים תרבותיים של אומות העולם שעליהם הוספנו
ובנינו. הכל חדש מהיסוד הישראלי האלוקי. זאת משום שהתרבות
הפנימית של עם ישראל שונה במהות מזו של הגויים. המצה נטולה
חומרים מלאכותיים. היא מעוררת את הישראליות האלוקית הפנימית
שנטולה ערכים זרים.

מרור

מרור - טובלים בחרוסת. מדוע? פירוש אחד- זכר לטיט, עושים את
החרוסת מפירות זכר ל"תחת התפוח עוררתך"- שהיו צריכות
נשותיהם לפתות אותם לאחר שהיו חוזרים עייפים. (מנערים את
החרוסת קצת כדי שהמרור יהיה העיקר).
פירוש שני: גם בצרה יש ציפייה לישועה ומתיקות.
פירוש שלישי: כמו שפירשנו שבהתחלה השיעבוד היה במסווה של
מתיקות.
מבאר הרב קוק בעולת ראייה: המצה היא זכר לחירות, המצה
משוחררת מהשאור שבעיסה.

נשאר היסוד הטבעי של קמח ומים. אך עדיין נשארו סיגים המעורבים ביסודות הטבעיים, אכילת המרור מעוררת אותנו לכך שהיינו לעבדים לפרעה וכעת עוד נשארו קצת משועבדים לסיגים. אנו מקבלים על עצמנו עבדות לה' למרות שכרגע זה לעיתים נגד רצוננו והרגשתנו מעורבים בנו סיגים והם גורמים לנו להרגיש מרירות. אנו מקבלים זאת על עצמנו ע"מ שנגיע למטרה להיות נקיים ומשוחררים לגמרי.

כורך

כורך - הרב קוק מבאר בעולת ראייה: בכורכנו הכל מצה ומרור יחד אנו אומרים שקיבלנו על עצמנו בבחירתנו לעבוד את ה' אף שבינתיים זה לעיתים מר לנו.

צפון

צפון - אכילת אפיקומן צריכה להיות לפני חצות, והיא צריכה להיות על השובע כדי שתהיה אכילה לשם מצווה, ולא בשביל להשביע את האדם.

מבאר הרב קוק בעולת ראייה: לאדם יש שכל ורגש. למרות שלכאורה השכל הוא במעלה ראשונה והשכל גם קובע מה כדאי להרגיש. יש רגש מאוד עמוק שהוא הרגש של הנשמה. הרגשה זו עמוקה אפילו יותר מהשכל. הרגש במצב הזה מביא את האדם לדברים נשגבים שהשכל לא יכול להסביר. הצפון - שיוצא ממצפון הנשמה. מעוררים את הרגש העמוק שבנשמה.

זוהי בעצם פסגת כל המדרגות שעברנו לאורך הסדר! כמו שאמרנו, כל האכילה של האפיקומן היא לשם מצווה. מגמתו העתיידית לחיות חיים קדושים אפילו בגוף ובאכילה למעלה זו אנו צריכים להגיע בליל הסדר. בד"כ אנו מסתכלים על החיים הגשמיים כהכרח ובטח שלא כמטרה. כשאנו מכוונים באכילה כדי שיהיה לנו כח זה רק אמצעי למטרה, כאן אנו רוצים להגיע למטרה ותכלית באכילה עצמה - לחיות את הקודש גם באכילה, בגופניות.

"כורך" - לכל הדברים יש מטרה. אנו כורכים את המצה המורה על החירות עם המרור שמורה על עבדות. גם לעבדות יש מטרה לעזור לנו להיות עבדי ה'.

הלל

- שותים כוס שלישית אחרי ברכת המזון ומוזגים כוס רביעית ל"הלל המצרי", מוזגים כוס חמישית לאלהיה הנביא ופותחים את הדלת. אומרים - "שפוך חמתך על הגויים" וכו'.

- אליהו מוזכר חמש פעמים בלי ו' ויעקב חמש פעמים עם ו', מפרשים חז"ל שזה כדי שאלהיה יבוא לקחת את הפקדון וכך יגאל את בניו (של יעקב).

י' מסמלת את המחשבה, ו-ו' מסמלת את אותה נקודה של ה-י' שמושכים אותה למטה. אליהו מביא את הגאולה העתידה "ומוריד" את האלוקות לעולם הזה.

- אליהו מסמל את כח האבות ואת סגולת ישראל.

-אליהו הנביא המיתה לא שולטת בו מפני שהוא הכח של נצח ישראל אליהו מופיע את החיים גם הלילה הזה משומר מן המזיקים.

- ישנה מחלוקת האם שותים כוס חמישית כנגד הגאולה העתידית, עושים פשרה כזו שמשאירים כוס חמישית לאלהיה ולא שותים אותה. (ועושים עליה קידוש בבוקר-כך מסביר הגר"א)

פתיחת הדלת: להראות שאנו בוטחים בה' ולא מפחדים ויושבים פרדים. (רמ"א)

פירוש שני: להראות שאנו לא רוצים עיכובים בגאולה ולכן אנו פותחים לאלהיה את הדלת שיבוא ללא עיכובים.

על הכוס הרביעית אומרים את פרקי ההלל שקשורים לעתיד. מדוע אומרים את ההלל בישיבה ולא בעמידה כרגיל? מפני שכאן ההלל בתורת שירה כחלק מההגדה בניגוד לשאר פעמים שאומרים בעמידה בתורת עדות.

על ההלל לא מברכים מפני שהוא בתורת שירה או מפני שהוא חלק מסיפור יציאת מצרים או מפני שהוא כלול בברכה של "לפיקך".

בהלל הגדול יש כ"ו פעמים "כי לעולם חסדו" כנגד הגימטריא של שם ה'. זה "שיר חדש" שהוא נצחי לעתיד לבא. לעומת "שירה חדשה"- בלשון נקבה שאומרים חז"ל שיש לה הפסק.

גם "נשמת" כמו ההלל כוללת את כל המציאות. ב"הלל הגדול" מופיע כל הזמן "כי לעולם חסדו", בנשמת המילה כל היא המרכזית- כמו לעתיד לבא "יום שכולו שבת", שורש, שממנו מופיעים כל הפרטים.

נרצה

- בעולם הזה אנו כמו כובשים, כי אנו כובשים את היצר הרע, ולעתיד לבוא נהיה ישרים שהרצון יהיה רצון ישר וטוב. זוהי מדרגת ה"נרצה"- רצון טוב וישר וממילה נהיה נרצים, רצויים לפני ה', ונדבק ברצון האלוקי.

"חסל סידור פסח"

"חסל סידור פסח"- נכתב על ידי ר' שמואל יוסף בן טוב עלם שחי בצפת לפני כ-1000 שנה.

"חסל סידור"- ליל הסדר- סדר המהלך ההסטורי. גם חז"ל סדרו לנו סדר הלכתי של המצוות בלילה הזה. "כן נזכה לעשותו" קורבן פסח בבהמ"ק לעתיד לבוא. והכל יהיה מתוך רצון שלנו לעשות רצון אלוקי. "זך, שוכן מעונה"- טהור, שכל העולם נמצא אצלו (אצל ה') ולא הוא אצל העולם "מעונה אלוקי קדם". "קומם קהל" רומם את האומה הישראלית.

"עדת מי מנה"- שא"א למנות. "קרב נהל עדת כנה" שאנו עשויים כוננויות(גמ' חולין), אנו מורכבים מהכל. עמ"י הוא תמצית הכוחות, "פדויים לציון ברינה".

"לשנה הבאה בירושלים הבנויה"- בניסן נגאלו ובניסן עתידים להיגאל, הלילה הזה משומר לגאולה.

ובכן ויהי בחצי הלילה

ויהי בחצי הלילה:

אז רוב נסים הפלאת בלילה. בר'אש אשמורת זה הלילה. גר צדק נצחתו כנחלק לו לילה. ויהי בחצי הלילה:

דנת מלך גרר בחלום הלילה. הפחדת ארמי באמש לילה. וישר ישראל לאל ויוכל לו לילה. ויהי בחצי הלילה:

זרע בכורי פתרוס מחצת בחצי הלילה. חילם לא מצאו בקומם בלילה. טיסת נגיד חרושת סלית בכוכבי לילה. ויהי בחצי הלילה:

יעץ מחרף לנופף אוי הובשת פגרו בלילה. כרע בל ומצבו באישון לילה. לאיש חמודות נגלה רז חזות לילה. ויהי בחצי הלילה:

משתכר בכלי ק' דש נהרג בו בלילה. נושע מבור אריות פותר בעתותי לילה. שנאה נטר אגגי וכתב ספרים בלילה. ויהי בחצי הלילה: עוררת נצחך עליו בנדד שנת לילה. פורה תדרוך לשומר מה מלילה. צרח כשומר ושח אתא בקר וגם לילה. ויהי בחצי הלילה: קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה. רם הודע כי לך היום אף לך הלילה. שומרים הפקד לעירך כל היום וכל הלילה. תאיר כאור יום חשכת לילה. ויהי בחצי הלילה:

ובכן ויהי בחצי הלילה

זהו פיוט שמדבר על שלושה עשר ניסים שנעשו בהיסטוריה בליל פסח. 13 בגימטריה אחד - ה' אחד והוא פועל הכל. "גר צדק" - אברהם נזרק לכבשן האש וניצל בליל פסח. "כנחלק לו" - ויחלק אליהם לילה "מלחמת אברהם אבינו בארבעת המלכים. "ובכן" זהו נוסח מיוחד של חז"ל, כמו בתפילות הימים הנוראים "ובכן תן פחדך" "דנת.."- שהקב"ה בא לאבימלך בחלום הלילה בפסח וכל זה כתוב אחרי הפיכת סדום שלפי חז"ל כל זה היה בפסח. כי כתוב "מצות אפה"-שאברהם אפה מצות למלאכים ואז התבשר על הולדת יצחק. "הפחדת.."- לבן הארמי שה' בא אליו בחלום והזהירו שלא יגע ביעקב. לומדים את זה מהחלום של אבימלך "וישר.."- זה המאבק של יעקב עם שרו של עשו. "זרע.."- מכת בכורות, פתרוס זה מצרים. "חילם" - לא מצאו את ממונם - את כוחם - כי עמ"י לקח במכת החשך את כלי הזהב והכסף שלהם. "טיסת.."- זה ביטוי על מלחמת סיסרא עם ברק. כתוב על סיסרא שהוא יושב בחרושת הגויים בשירת דבורה נאמר - "נלחמו הכוכבים במסילותם". "יעף..." - סנחריב מלך אשור שלח את רבשקה לנאום ולהפחיד את עמ"י ובלילה בא מלאך והרג 180,000 החיילים של צבא אשור. "כרע..." נבוכדנצר. לאיש"- זה דניאל שנקרא איש חמודות. נגלה פתרון חלום נבוכדנצר שלא ידע לפתור. "משתכר.."- זה בלשאצר שצוה להוציא את כלי המקדש ונהרג בו בלילה.

"וישע.."- דניאל שזרקו אותו לבור [והיה פותר את חלומות הלילה של נבוכדנצר] ובלילה זה נושע מן הבור .
 "שנאה..."-זה כמובן המן האגגי.
 עוררת.."-עוררת את נצח ישראל על המן בזה שנדדה שנתו של אחשורוש וע"י זה נרקמה הגאולה.
 "פורה"- לדרוך בגת- אתה תדרוך את אויבינו כמו שדורכים ענבים בגת.
 "צרח.." נראה שמדובר על הקב"ה. הקב"ה שומר עלינו בגלות גם הוא מודיע על הבוקר-שהגיעה הגאולה
 "קרב.."-במציאות שלנו יש חושך -לא רואים את הופעת ה', אבל לעתיד לבוא גם החשך - הרע יהפך לאור - לטוב. המהלך ההסטורי שלנו הוא להפוך את החשך לאור שהופעת ה' תהיה גלויה בכל המציאות . החושך הכי גדול זה כשלא רואים את הופעת ה'.
 "רם.."- הקב"ה שאתה רם על כל גויים. בעתיד אתה תודיע שאתה מופיע בכל. גם מה שנראה שאתה לא מופיע שם, תברר שאתה כן מופיע שם.
 "שומרים הפקד לעירך"- זו ירושלים.
 "תאיר.."- אנו נאיר את הלילה באור. "כאור יום" של ששת ימי בראשית שגנזו הקב"ה לצדיקים לעתיד לבוא.

כי לו נאה, כי לו יאה

כי לו נאה. כי לו יאה:
 אֲדִיר בַּמְּלוּכָה. בַּחֹר כְּהִלְכָה. גְּדוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ:
 לֹךְ וּלֹךְ. לֹךְ כִּי לֹךְ. לֹךְ אַף לֹךְ. לֹךְ ה' הַמְּמַלְכָה. כִּי לוֹ נָאָה. כִּי לוֹ יָאָה:
 דָּגוּל בַּמְּלוּכָה. הַדּוּר כְּהִלְכָה. וְתִקְיוּ יֹאמְרוּ לוֹ:
 לֹךְ וּלֹךְ. לֹךְ כִּי לֹךְ. לֹךְ אַף לֹךְ. לֹךְ ה' הַמְּמַלְכָה. כִּי לוֹ נָאָה. כִּי לוֹ יָאָה:
 זָכָאִי בַּמְּלוּכָה. חֲסִין כְּהִלְכָה. טַפְסְרֵיוּ יֹאמְרוּ לוֹ:
 לֹךְ וּלֹךְ. לֹךְ כִּי לֹךְ. לֹךְ אַף לֹךְ. לֹךְ ה' הַמְּמַלְכָה. כִּי לוֹ נָאָה. כִּי לוֹ יָאָה:
 יַחֲדִיד בַּמְּלוּכָה. כְּבִיר כְּהִלְכָה. לְמוֹדָיו יֹאמְרוּ לוֹ:
 לֹךְ וּלֹךְ. לֹךְ כִּי לֹךְ. לֹךְ אַף לֹךְ. לֹךְ ה' הַמְּמַלְכָה. כִּי לוֹ נָאָה. כִּי לוֹ יָאָה:
 מֶלֶךְ בַּמְּלוּכָה. נוֹרָא כְּהִלְכָה. סְבִיבָיו יֹאמְרוּ לוֹ:
 לֹךְ וּלֹךְ. לֹךְ כִּי לֹךְ. לֹךְ אַף לֹךְ. לֹךְ ה' הַמְּמַלְכָה. כִּי לוֹ נָאָה. כִּי לוֹ יָאָה:
 עֲנִיו בַּמְּלוּכָה. פּוֹדֶה כְּהִלְכָה. צְדִיקָיו יֹאמְרוּ לוֹ:

לך וּלְךָ. לך כִּי לך. לך אִף לך. לך ה' הַמִּמְלָכָה. כִּי לֹא נָאָה. כִּי לֹא יָאָה:
 קְדוֹשׁ בְּמִלּוּכָה. רְחוּם כְּהִלָּכָה. שְׁנֹאנִי י' אִמְרוּ לוֹ:
 לך וּלְךָ. לך כִּי לך. לך אִף לך. לך ה' הַמִּמְלָכָה. כִּי לֹא נָאָה. כִּי לֹא יָאָה:
 תִּקְיָף בְּמִלּוּכָה. תּוֹמֵךְ כְּהִלָּכָה. תְּמִימִיּוֹ י' אִמְרוּ לוֹ:
 לך וּלְךָ. לך כִּי לך. לך אִף לך. לך ה' הַמִּמְלָכָה. כִּי לֹא נָאָה. כִּי לֹא יָאָה:

"כִּי לֹא נָאָה כִּי לֹא יָאָה"

נֹאֶה- בִּמְחֻשְׁבָּה, יֹאֶה- בְּהוֹפְעָה בֶּאֱרֶץ (הַגֵּר"א)
 "אֲדִיר.."- אֲדִירוֹתָיו הוֹפִיעָה בִּיצִיאת מִצְרַיִם. הוּא נִבְחַר מִשָּׁר
 הָאֱלֹהִים. גְּדוּדָיו זֶה הַמִּלְאכִּים.
 לך וּלְךָ- "לך דּוֹמִיָּה תִּהְיֶה" פֶּסוּק בַּתְּהִלִּים, לך כִּי לך- פֶּסוּק בַּדְּבָרִי
 הַיָּמִים א כ"ט א לך אִף לך- פֶּסוּק בַּתְּהִלִּים.
 אֵל פֶּסוּקִים שִׁמְרָאִים אֵת הוֹפְעָה ה' בִּמְצִיאוֹת.
 "דְּגוּל.."- דְּגוּל מִרְבֵּבָה- נִדְּגַל וּמִסּוֹבֵב בַּחֲלִילֹת הַרְבֵּה- אֵלֹהֵי הַמִּלְאכִּים.
 דְּגַל זֶה מֵרָאָה עַל תּוֹכָן. הַמִּלְאכִּים הֵם הוֹפְעָה תּוֹכָן בְּעוֹלָם. לִקְב"ה יֵשׁ
 הַרְבֵּה הוֹפְעוֹת שֶׁבָּהֶם הוּא מוֹפִיעַ בְּעוֹלָם. זֶה מִדְּרַשׁ חֲז"ל עַל הַר סִינִי
 שֶׁהַמִּלְאכִּים יִרְצוּ דְּגָלִים דְּגָלִים.
 "וְתִקְיוּ"- מִי שֶׁמִּדְּקֵדֵק בִּמְצוּוֹת אוֹ שִׁקְמִים וְתִקְיָן- הַצְדִּיקִים. יֵשׁ פֹּה
 דִּילּוּג בֵּין הַצְדִּיקִים לַמִּלְאכִּים. בְּסוֹפֵי הַבְּתִים פֶּעַם נִזְכָּרִים הַמִּלְאכִּים
 וּפֶעַם הַצְדִּיקִים.
 "זִכְאִי.."-הַקֵּב"ה שְׁפוּעַל לִפִּי הַצֶּדֶק וְהַיּוֹשֵׁר.
 "חֲסִין"- "מִי כְּמוֹךְ חֲסִין י-ה"
 כֹּל הַפִּיּוֹט מִיּוֹסֵד הָאוֹתִיּוֹת מֵא' וְעַד ת', מִשּׁוּם שֶׁהוּא כּוֹלֵל אֵת כֹּל
 הַמְצִיאוֹת מִן הַשָּׁמַיִם וְעַד הָאָרֶץ. מִקִּיף אֵת כֹּל הַמְצִיאוֹת.

אֲדִיר הוּא

אֲדִיר הוּא יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקִרְוֹב. בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקִרְוֹב. אֵל בְּנֵה
 אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקִרְוֹב:
 בְּחֹר הוּא. גְּדוּל הוּא. דְּגוּל הוּא. יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקִרְוֹב. בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ בְּקִרְוֹב. אֵל בְּנֵה אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקִרְוֹב:
 הָדוּר הוּא. וְתִקְיָן הוּא. זִכְאִי הוּא. חֲסִיד הוּא. יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקִרְוֹב. בְּמַהֲרָה
 בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקִרְוֹב. אֵל בְּנֵה אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקִרְוֹב:

טָהוֹר הוּא. יְחִיד הוּא. כְּבִיר הוּא. לְמוֹד הוּא. מֶלֶךְ הוּא. נוֹרָא הוּא. סְגִיב הוּא. עֲזִיז הוּא. פּוֹדֶה הוּא. צְדִיק הוּא. יְבֵנָה בֵּיתוֹ בְּקֶרֶב. בְּמַהְרָה בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ בְּקֶרֶב. אֵל בְּנֵה אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקֶרֶב:

קְדוֹשׁ הוּא. רַחוּם הוּא. שְׂדֵי הוּא. תְּקִיף הוּא. יְבֵנָה בֵּיתוֹ בְּקֶרֶב. בְּמַהְרָה בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ בְּקֶרֶב. אֵל בְּנֵה אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקֶרֶב:

"אדיר הוא"

פיוט על בהמ"ק.

כנראה הפיוט הזה מבוסס על הדעה שבהמ"ק ירד מהשמיים. אדיר- במסכת ביצה זה ביטוי לנצחיות- "דקיימי לדרי דרי" אדיר יבנה ביתו- כי בהמ"ק השלישי יהיה נצחי ואנו מקויים שיבנה בקרוב במהרה. גם כאן לפי אותיות הא"ב.

אחד, מי יודע?

"אחד מי יודע .."

אחד זה בגימטריה 13. י"א שזה גם בצורת שאלה כדי לעורר את הילדים.

הפיוט עוסק בהבדלות שבין ישראל לגויים. למה זה קשור לעניין של אחד? כי כל יצ"מ הופיעה את זה שהקב"ה הוא אחד-ומופיע גם בכל כוחות הטבע. לומדים על האחדות האלוהית מיצ"מ.

זה אחד אלוקינו.

שני לוחות הברית, שלושה אבות, ארבע אמהות, חמשה חומשי תורה, ששה סדרי משנה, שבעה ימי שבת- כל השבוע הוא קדוש- כלומר יש לנו לא רק יום אחד אלא שבעת ימי שבת שהרי מי שהולך במדבר ומסופק איזה יום היום מונה שישה ושומר את השבעי.

שמונה ימי מילה, תשעה ירחי לידה- זה הסימן הכי גדול לאמון בחיים. עשרת הדברות, אחד עשר כוכבים - אלו השבטים בחלום יוסף שלא שינו את שמם ונשארו נאמנים לקב"ה. זה הפן הרוחני.
שנים עשר שבטים, שלוש עשרה מידות- "ה' ה' אל רחום וחנון" שהן מיוחדות לישראל.

חד גדיא

"חד גדיא"

גדי אחד שאבא קנה בשני זוזים- מה זה?
הגר"א מסביר שאלו שני הזוזים שקנה בהם יעקב את כתונת הפסים,
מזה התגלגל כל הסיפור וכל ההסטוריה.
שונרא- חתול-קנאות- זה קנאת השבטים ביוסף, הגדי זה יוסף.
כלבא- זה פרעה. המדרש אומר שפרעה נמשל לכלב. הוא השתלט על
צאצאי השבטים ועינה את בני"י במצרים.
חוטרא- המטה של משה שהוציא את ישראל ממצרים
נורא- האש של יצה"ר -בגללו נשרף בית ראשון שנבנה בזכות המטה.
מיא- זה כנסת ישראל- שבנתה שוב את בהמ"ק השני.
תורא- מלכות אדום שהחריבה את הבית השני.
שוחט- משיח בן יוסף שבא לשחוט את המלכות הרביעית- התעוררות
הגאולה והמשיח באומה .
מלאך המוות- חז"ל אומרים שיהרג משיח בן יוסף.
הקב"ה- זה הופעת משיח בן דוד, הקב"ה ימלוך דרך משיח בן דוד.
זוהי הגאולה הרוחנית שתרים אותנו ואת כול העולם עימנו.
בתמציתיות יש לנו פה את כל ההסטוריה.

לאחר מכן קוראים על הדבקות של כנסת ישראל בקב"ה-שיר השירים
המלמדינו על דביקות כנסת ישראל בקדוש ברוך הוא.

לשנה הבאה בירושלים הבנויה!

"בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל"

במהרה בימינו אמן!